Postimees

Linna-väljaanne

Tellimishind kuus RM. 2.50. Aadressi muutmine 20 Rpn. Leht ilmub 6 korda nädalas. Toimetus: Tartu, Ülikooli tn. 21/23, telef. 40-81, postk. 32. Tellimiste ja kuulutuste vastuvõtt nats. E. K.-Ü. „Postimees" kontoris kl. 8—15 Tartus, Ülikooli tn. 21/23. telef. 40-80. postk. 32, jooksev arve Eesti Panga Tartu Osak. nr. 694. Tallinna kontor: Tallinn, Vene tn. 1. telef. 418-25.

86. aastakäik

Nr. 241 Esmaspäeval, 12. oktoobril 1942 Tänast lehte 6 lk. Üksiknumber 10 Rpn.

Dr. Goebbelsi kõne raamatunädala puhul

„Kirjanik on oma aja teerajaja." Võistlus hea ajaviiteraamatu edendamiseks

Veimarist, 12. 10. Saksa raamatunädala avamise puhul sõja-aastal 1942 pöördus riigiminister dr. Goebbels oma avakõnes mõningate põhjapanevate seletustega tänapäeva vaimse Saksamaa poole.

Dr. Goebbels osutas sissejuhatavalt sellele, et riigi tohutu majanduslik ja sotsiaalne tõus 1933. a. saadik tulenes saksa rahva maailmavaateliselt põhjendatud hingelisest ümberkujunemisest, mis juhiti rajale, mis lubas seniolematu rahvusliku jõu suunamise. Selles sõjas, nii seletas minister edasi, ei võitle Saksamaa mitte ainult oma materiaalse, vaid ka oma vaimse heaolu eest, milles seisneb alati uueneva rahvusliku jõu juur, mida ka vastased väga täpselt teavad. Pärast seda, kui riigiminister oli pöördunud teravate arvustussõnadega selle intellektualismi vastu, mis kehastab omasuguses poolhariduses toda inimtüüpi, kes nakatab oma alatiste kahtlustega avalikku arvamist, olles ise mõttels viljatu ja tegudes steriilne, rõhutas ta seda tugevamini seda vaimset tööd, mis teenib oma rahvast tõsise loomingu ja ustava võitlusega ja maksab oma tolli rahvuslikule elule aastatepikkuses loobumusrikkas rakendumises. See teenib ära rahva imetleva austuse.

Peatudes kirjaniku ning luuletaja tööl, rõhutas riigiminister, et rahvussotsialistlik *riik on sellele andnud ülesande, mis on kaugelt laiem tema varem puhtindividualistlikult suunatud tööst.* Kirjanik on oma aja vaimne teerajaja. Kes elab oma ajast kõrval või *sellest taga,* kaotab seega ka moraalse õiguse rääkida oma ajale.

Saksa kaasaegne kirjandus, nii seletas minister, on muutunud saksa rahvas mõjuvaks jõuks. Ta sai pärast võimu ülevõtmist ja juutlik-bolshevistliku manduva literatuuri kõrvaldamist küllalt ruumi vabaks arenemiseks. Saksa luuletajad on loonud aasta-aastalt sisemise rahvaläheduse ja kunstilise vastutustundega arvukaid teoseid, milles meie rahvas end uuesti leiab ja mille juurde ta ikka tagasi pöördub süvenemise ja enda kogumise tundidel.

Pärast seda, kui riigiminister oli hinnanud saksa kirjandusloo suurteoseid, rõhutas ta kaasaegse luule ja eriti kaasaegse eepika hädavajalikkust. Saksa kirjandusejuhtimise peamisi ülesandeid, nii rõhutas ta, on tugevdada julgust olevikuks.

Luule kõrval, mis avab saksa rahvale tema hinge õilsamad väärtused, on sõja algusest saadik suurim tähtsus ajaviitekirjandusel. Saksa rahvas, kes annab väsimatus päevatöös kogu oma jõu sõjapidamise *teenistusse,* vajab pärast päevakoormat lahutust ja lõdvendust. Seda pakub talle kerge, köitev *kirjandus, mis ei nõua mingit hingelist pingutust,* vaid *viib märkamatult* äripäevast eemale.

Edasi seletas minister, et kogu rahva jõud kogunevad võiduks. Võidu teenistuses *on* ka saksa kirjandusele meelde tulnud tema õige ülesanne, ja ta on saksa rahvale andnud need teadmised ja hingelised jõud, mida see vajab aja suurte ülesannete täitmiseks. Saksa sõdurid on loendamatuis välliposti kirjades teatanud usust, mida tugevdasid saksa raamatud. Saksa töölised haaravad isegi pärast pingutavat tegevust varustustööstuses saksa raamatu, mille annavad tema käsutusse kõigepealt tööstuse- ja rahvaraamatukogud.

Minister osutas siis veel kord tema poolt väljakuulutatud võistlusele hea ajaviiteraamatu edendamiseks ja kutsus sellest osavõtuks üles eelkõige kirjanikke, kes peavad endale auks kinkida tulevikus puhta kirjanduse suurte teoste kõrval rahvale raamatuid, mis täidavad ja kaunistavad elu vähestel puhketundidel.

Lõpetades rõhutas minister, et kõik raamatu loojad võivad uhked olla. Oma ühise saavutusega annavad nad tunnistuse kogu saksa rahva elutahtest ja eluõigusest ning rõhutavad sellega rohkem kui keegi tein saksa rahva sisemist võiduteadvust.

Töötame armastusega oma rahva ja kodumaa heaks

Eesti Omavalitsuse juhi dr. Mäe raadiokõne koolide õppetöö alguse puhul 12. okt.

Eesti noored! Keset meie läheduses möllavat sõda algab täna jälle õppetöö kõigis koolides. Meie elame erakordsel ja suurel ajajärgul, kus on käimas kõigi Euroopa rahvaste ristisõda bolshevismi vastu. Saksa rahva Juhi Adolf Hitleri juhtimisel ja saksa sõjaväe eestvõitlemisel toimub ristisõda meie rahva põlise vaenlase ja maailma rahvaste heaolu ähvardaja — bolshevismi — vastu, et ehitada üles õiglusele ja üksteisest lugupidamise alusele uut Euroopat ja kindlustada aastasadadeks rahu.

Meie eesti rahvale omab see võitlus veel suuremat ja saatuslikumat tähtsust. Meie teame oma ajaloost, et üks aastatuhat on eesti rahvas kannata — ja rängalt kannatada saanud Venemaa rüüsteretkede all. Meie rahvas pidi kandma veriseid kaotusi, nii suuri, et kord oli eesti rahva arv langenud alla saja tuhande. Raske on olnud eesti rahva ajalugu.

Kui 2 aastat tagasi bolshevikud, murdes lepingut, pettuse ja vägivallaga meie kodumaale tungisid, siis oli nendel kavatsuseks seekord eesti rahvas täielikult hävitada, küüditades ära siit kogu rahva kaugele Venemaale surema sundlaagrites. Meie kodumaale, kus siis ei oleks enam ühtegi eestlast, oleks asundatud bolshevistlikke asiaate. Sellega oleks jäädavalt hävinud eesti rahvas ja Eesti nimi. Meie teame, et ainult siis on eesti rahvas lõplikult päästetud ja meie kodumaale kindlustatud tulevik, kui meie kõik vahvalt võitleme kaasa seda ristisõda, *mis* praegu käimas on saksa rahva eestvõitlemisel.

Iga eestlane, kes oma rahvale tulevikku soovib, peab võitlema kõigi jõupingutustega võidu kaasaaitamiseks. Võitlema peab rindel ja tagalas. Kui 18.000 eesti vabatahtlikku ja nüüd ka Eesti Leegion rahvusliku väeosana ja eesti rahva au kandjana võitlevad rindel ühise vaenlase vastu, siis on meie kõigi kohuseks tagalas teha kõik, *mis võimalik,* rindele kaasaaitamiseks. Kui meie põllumees erilise hoolega põldu harib ja normihindadega oma norme annab, siis on see põllumehe eriline kaasabi sõja võitmiseks ja sõjaraskuste kaasakandmiseks. Kui meie tööline erilise hoolega tööd teeb ja oma tasuga rahul on, siis on see tema ohvriks meie rahvale sõja võitmisel. Kui meie ametnik suurele *töökoormusele* vaatamata pika tööpäeva tööd teeb ja oma kohuseid täidab, siis on see tema panuseks meie rahva tuleviku kindlustamisel. Kui eesti naised kõigile raskustele vaatamata *suure armastuse ja suure hoolega* igaüks oma kohuseid täidavad, siis on see eesti naise rahvuslik ohver sõja võitmiseks ja eesti rahvale tuleviku kindlustamiseks.

Endastmõistetavalt asusid oma ohvrimeele *ja kohusetundega kõigile neile appi* ka eesti noored. Juba bolshevistlikul ajal astusid koolinoored mehiselt üles meie rahva au kaitseks ja paljud nendest kaotasid elu või vabaduse. Kui möödunud aasta suvel saksa rahva Juht kuulutas välja hävitussõja bolshevismi vastu, siis olid koolinoored esimeste seas, kes haarasid relva aktiivseks võitluseks bolshevismi vastu ja võitlesid vahvalt Omakaitse ridades. Kui rahva heaolu kindlustamine nõudis suurte rahvuslike aktsioonide teostamist, olid jällegi noored agarate kaasaaitajatena kohal.

Möödunud õppeaasta oli sõjaolukordadest tingitult lühike, kuid sellele vaatamata tegid meie koolinoored hoolsaid jõupingutusi ja võtsid lühema õppeaasta kestel läbi kogu normaalkava. Õpetajad kinnitavad suure tunnustusega koolinoorte suurt tööindu möödunud õppeaastal.

Koolinoored! Mul oli eriline heameel vaadata, kuidas teie kõik õppeaasta lõppedes siirdusite appi meie põllumehele. Sellest nägin, et meie koolinoorsugu seisab mehe eest, et ta teab, mis on tema kohus, ja ilma sunduseta seda ka täidab.

Nüüd on suvi möödas. Meie pidime koolides õppetöö algust edasi lükkama, et kõigile koolinoortele võimaldada rahvuslikus lõikusabis kaasa aidata meie rahva toitlustuse kindlustamisele. See ülesanne on auga täidetud, ja nüüd algab jälle pinev ja tulevikku ettevalmistav töö koolides. Ka see õppeaasta jääb õppetöö hilisema alguse tõttu lühemaks, kuid ma olen veendunud, et samuti nagu möödunud õppeaastal meie koolinoorsugu erilise hoole ja tööinnuga saab jagu kõigist raskusist ja võtab läbi normaalõppekava. See olgu koolinoorsoo tööohvriks meie rahvale.

Kui täna alustame õppetööd koolides, siis teeme seda armastusega oma rahva ja kodumaa vastu ja töötame kõik mehiselt tööd teha. Töötame seda meie rahvushümni sõnadega!

Õhujõud ründavad õlilinna Groznõid

tekitades raskemaid kahjustusi ja suuri tulikahjusid. Loode-Kaukaasias vaenlase sissepiiratud jõudude grupp hävitamisel. Stalingradi juures purustati vaenlase positsioone ja löödi tagasi kergendusrünnakud. Nõukogude Liit kaotas 29. septembrist kuni 9. okt. 459 lennukit. 1.—10. oktoobrini tulistati alla 127 inglise lennukit.

Juhi Peakorterist, 11. 10.

Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab:

Kaukaasia loodeosas surusid saksa mägestikuüksused, toetatuna õhujõudude poolt, vastase välja uutest kõrgendikupositsioonidest. Vaenlase jõududegrupp, kelle sissepiiramisest teatati, suruti peale asjatuid väljamurdekatseid kitsaimale maa-alale kokku. Selle hävitamine seisab ees.

Tereki ääres tõrjuti tagasi tugevad vaenlase vasturünnakud.

Tugevate õhujõudude koondatud ja öösel jätkunud rünnakud Nõukogude õlitootmisele ja selle töötlemisele tähtsale Groznõile tekitasid raskeimaid kahjustusi ja suuri tulikahjusid.

Stalingradi juures purustati kestva võitlustegevuse jooksul mõjuka suurtükiväe tulega vaenlase positsioone. Nõukogude kergendusrünnakud linnast põhja pool nurjusid. Doni rindel hävitati kohaliku üritusega hulk vaenlase võitluspositsioone, võeti vange ja saagiks langes relvi.

Ajavahemikus 29. septembrist kuni 9. oktoobrini tulistati õhuvõitlusis alla 356 Nõukogude lennukit, 66 õhujõudude õhutõrjesuurtükiväe poolt, 19 jalaväeüksuste poolt. 18 lennukit hävitati maapinnal, nii et koguk aotused tõusevad 459 lennukile. Samas ajavahemikus kaotati idarindel 36 oma lennukit.

Kagu-Inglismaal rünnati päeva ajal raskekaliibriliste pommidega sõjalisi seadmeid ja varustuskäitisi. Inglise õhujõud kaotasid ajavahemikus 1.—10. oktoobrini 127 lennukit, nende hulgas 54 Vahemere kohal ja Põhja-Aafrikas. Sama aja jooksul läks võitluses Suur-Britannia vastu kaduma 23 oma lennukit.

Voronezhi sillapea juures on viimaste nädalate edukais tõrjevõitlusis eriti silma paistnud ühe Mecklenburgi jalaväerügemendi II pataljon.

Berliinist, 12. 10. Idarinde kesk- ja põhjasektoris piirdus võitlustegevus kohalikult piiratud rünnakurühma üritustega, mis olid määratud hiljuti saavutatud saksa rünnakusaavutuste kindlustamiseks. Ulatusliku võitlustegevuse vaatevälјaks oli Sõjajõudude Ülemjuhatuse teatel Rzhevi sillapea, kus septembri lõpust saadik pärast Nõukogude sissemurdekatse õnnelikku tagasilöömist mõlemapoolsed seisukohad asusid teineteisest hüüde kaugusel. Siin asusid saksa rünnakurühmad hommikuhämaruses pärast lühikest suurtükiväe tulistamist rünnakule ja tungisid sügavasse vaenlase seisukohtadesse. Esimesi Nõukogude liine üllatati täielikult. Jätkuvas rünnakus tugevnes Nõukogude vastupanu, kes alustasid sissekaevunud tankide ja tugeva suurtükiväe toetusega vasturünnakuid. Nüüd tekkinud võitlustes mees mehe vastu surusid saksa jalavägi ja rünnakupioneerid end Nõukogude paigutise arvulise ülekaalu vastu mõjuvalt läbi.

Saksa syöstlennukite üksused toetasid sõjaväe rünnakuüritusi pommide ja pardarelvade rakendamisega vägedekoondiste ja liikluseesmärkide vastu Rzhevist kagu pool. Nad hävitasid täistabamustega liikuva transportrongi ja kahjustasid veel 2 kaubarongi. Julgestamiseks rakendatud saksa ja hispaania hävituslendurid tulistasid alla 1 bolshevike lennuki.

Tammelehed Torleyle ja Kümmelile

Juhi Peakorterist, 12. 10. Juht annetas täna Tammelehe Raudristi Rüütliristi juurde hauptmann Torleyle, pataljoniülemale ühes jalaväerügemendis, kui saksa sõjaväe 132. sõdurile, ja hauptmann Kümmelile, üksuse ülemale ühes soomusrügemendis, kui saksa sõjaväe 133. sõdurile.

Soome toodang suuremaks

PEAMINISTER RANGELLI KÕNE

Helsingist, 12. 10. Soome tööliidu 30. aastapäeval kõneles eile peaminister Rangell.

Oma seletustes andis ta muu hulgas juhtnööre soome toodangu laiendamiseks omavarustuse otstarbel, mille poole Soome pidavat püüdma aladel, milleks tal on vajalikud eeldused. Minister kutsus oma kõnes veel üles mitte lasta end mõjutada pessimistlikust vaenlase raadiopropagandast, vaid lasta endale mõjuda meeldivaid külgi. Ei tohi unustada, et nüüd tuleb ületada suuri raskusi teel rahva kindlustatud tulevikule. Ähvardus idast, mis täna on olemas samuti kui 30 aasta eestki, tuleb enne täielikult kõrvaldada, et elada aastakümneid rahus, millega soome rahvas saaks lõplikult kindlustada oma seisukohta rahvuste hulgas. Hetke raskuste taga särab eesmärk, mille eest tasub töötada ja võidelda, ütles Rangell.

Politrukid armee eesotsa

Stalini järjekordne trikk

Stokholmist, 10. 10. Moskva raadio levitab teadet, mille järgi Stalini käsu kohaselt vabastatakse komissarid ja politrukid oma ametist armees ning rakendatakse väeosades tööle komandöri *asetäitjatena.* Kõik *instituudid* ja muud õppeasutised komissaride ja politrukkide ettevalmistamiseks suletakse.

Selle korraldusega saavutatavat punaarmees, nii öeldakse teates, absoluutne ainujuhtimine.

Berliinist, 10. 10. (DNB) Berliinis suhtutakse huviga teadetele punaarmee senise poliitiliste komissaride süsteemi äramuutmisest. Ollakse väga tagasihoidlik otsustes sellele Stalini korralduse põhjuste ja võimalike tagajärgede suhtes, kuna ei omata veel üksikasjalist informatsiooni. Siiski võib kuulda arvamist, et see korraldus on selleks, et vabastada partei ja poliitiline juhtkond vastutusest punaarmee raskete sõjaliste kaotuste pärast. Teiselt poolt kaalutakse võimalust, et sõjaline olukord sundis Stalinit looma punaarmees ühtlast keskendatud juhtimist.

Berliinist, 12. 10. Otsustavat muudatust Nõukogude sõjaväe juhtimises, mis korraldati ülemnõukogu presiidiumi poolt ja millega kaotatakse senine vahe sõjaväelises ja poliitilises *komandovõimus, nii et tulevikus* sõjaväelised juhid on vastutavad sõjaväelise ja poliitilise tegevuse kõigi harude eest, käsitletakse täna kogu Saksamaa pealinna ajakirjanduse poolt suurte pealkirjadega, et Nõukogude armee juhtimine võetakse üle poliitiliste komissaride poolt.

„Völkischer Beobachter" peab huvitavaks seda, et see korraldus esimesel pilgul nii välja näeb, nagu lõpeks sellega poliitkomissaride tegevus. Tõsiasi, et need nüüd ise ülendatakse sõjaväelisteks ülemusteks, annab asjale hoopis teise näo. Ilmselt on Stalin kaotanud selle suve raskete kaotuste mõjul igasuguse usu oma sõjaväeliste juhtide korpuse võimetesse. Kremli diktaator loodab nüüd nähtavasti, et talle ustavad poliitkomissarid võivad rohkem saavutada.

„Berliner Börsen-Zeitung" nimetab seda ülemnõukogu presiidiumi uut korraldust „Stalini agitaatorlikuks võtteks". Leht konstateerib, et poliitiliste komissaride näiline kaotamine on ainult fassaad, mille taga peituvat risti vastupidine areng. „Berliner Börsen-Zeitung" lõpetab järgmiselt: „See pole esimene kord, *mil* Stalin selle sõja jooksul on muutnud sõjalise ja poliitilise *juhtimise* vahekorda. Seekord tundub ta olevat otsustanud kõrvaldada terroristlike *juudi komissaride* kasuks ka erilise sõjaväelise vastutuse viimseid jäänuseid. Seega on see abinõu uus tõend sellest, et Nõukogude armeed võib ajada vaenlase vastu ainult veel terrori ja äärmiste vahenditega."

Itaalia allveelaev uputas 2 suurt aurikut

Roomast, 12. 10. Üks Itaalia allveelaev on uputanud, nagu teatab Itaalia raadio, auriku „Ironside", 20.000 brt, ja Trans-Atlantiku auriku, mis kandis kunagi „Tuscania" nime, 17.000 brt suur.

Möödunud nädalal hävitasid saksa allveelaevad 31 laeva

Berliinist, 12. 10. Sõjaliselt poolt teatatakse: Saksa sõjalaevastik on võitluses vaenlase varustuslaevade vastu saavutanud möödunud nädalal uut suurt edu. Kokku uputati 31 vaenlase kaubalaeva 178.500 brt. 2 briti kiirpaati uputati saksa miiniotsijate ja miinitraalerite poolt, neist üks rammimisega. Halb ilmastik ega vaenlase tugev tõrje ei võinud takistada saksa allvee- ja kiirpaate tulistamast vaenlase konvoidest väärtuslike laevu või uputamast neid üksikjahil.

Võitlustingimused, milles need suured tulemused *saavutati, on saksa* allveelaevadele mõeldavalt raskeimad. Sageli kaugel oma baasidest, peavad nad võitlema oma vastasega, kes kasutab kõiki võimalikke vahendeid, et kindlustada oma kaugetel kõrvalteedel toimuvat järelevedu. Kui vähe see tal õnnestub, kui vähe ta võib loota rasketele tormidele, mis sel aastaajal Atlandil valitsevad, seda tõendas alles hiljuti ameerika vägede transpordi peaaegu täielik hävitamine Atlandi põhjaosas, misjuures uputati 3 suurt vägede transportlaeva.

London sunnitud möönma vangide köitmist

Saksa Sõjajõudude Ülemjuhatuse poolt ettetoodud faktid ei jätnud inglastele muud pääseteed

Berliinist, 12. 10. Briti valitsus andis 10. okt. välja ametliku seletuse vangide aheldamise juhtumi kohta, mis sisaldab järgmise inglise kujutuse sündmuse käigust:

„Rünnakul Dieppe'ile anti ilma kompetentsita käsk, et vangide käed, kus see ka võimalik on, köidetaks, et nad ei võiks hävitada oma pabereid.

Saksa valitsuse protesti peale andis sõjaministeerium otsekohe, enne veel, kui oli aega juurdluseks, seletuse, mille kohaselt selline korraldus, kui see peaks *olema välja* antud, võetakse tagasi, sest valitsus asus seisukohal, et sellest korraldusest *võiks välja* lugeda, et vaatamata olukorrale peaks seotama sõjavangide käed. *Pärast järgnenud* juurdlust ei leitud mingit tõendit sellele, et kellelgi neist vangidest, kes toodi Dieppe'ist, oleksid käed seotud. Siiski tuli nimetatud käsu olemasolu päevavalgele ja see võeti tagasi.

Rünnak Sercq'ile sooritati 10-st ohvitserist ja mehest koosneva rühma poolt. 7 meest sellest rühmast vangistasid 5 sakslast. Sakslaste käed köideti, et mehed, kes sooritasid vangistamise, nad võiksid käe alt kinni võttes ära viia. Ei antud välja mingit kirjalikku korraldust või muid juhtnööre. Vange pidi nimelt teel paatide juurde mööda viima sakslaste poolt okupeeritud kasarmutest ja ettevaatusvahendid olid seepärast vajalikud. Vaatamata ettevaatusvahendeile pistis 4 saksa *sõjavangi* valjude *hüüetega põgenema,* ja nad pidi maha lastama, et takistada *lärmilöömist.*"

Nagu DNB selle kohta kuuleb, avaldab *Sõjavägede Ülemjuhatus* varsti täieliku üldkirjelduse saksa sõjavangide kohtlemisest inglaste poolt. Vaatamata sellele eelolevale dokumentaalsele Sõjajõudude Ülemjuhatuse avaldusele konstateerime ülaltoodud Briti valitsuse ametliku seletuse kohta järgmist:

Briti valitsus möönab ülaltoodud seletusega esimest korda, et tõepoolest oli olemas briti sõjaväeline käsk vangide köitmiseks täpselt selles vormis, nagu see omal ajal teatati Sõjajõudude Ülemjuhatuse poolt. Briti konstateering, et pärast sooritatud juurdlust polevat leitud mingit tõendit sellele, et kellelgi vangidest, kes Dieppe'ist toodi, olek käed olnud seotud, on tähtsusetu, sest seda ei väidetud saksa poolt kunagi. Tõepoolest on aga, nagu Sõjajõudude Ülemjuhatuse poolt 7. oktoobril täpsete *üksikasjadega teatati,* tervel hulgal saksa sõdureil, kes ajutiselt olid langenud inglaste kätte, *nende vangistuse ajal* käed seotud, mille kohta on olemas vastavad saksa sõdurite kohtuprotokollilised tunnistused. Peale selle on olemas fotoülesvõtted ühest Dieppe'i juures inglise vangi sattunud Organisatsioon Todt'i töösõdurist, kes leidis köidetud olekus surma. Jättes tähele panemata need vastuvaidlematud tõendused, tahab Inglise sõjaministeerium ka vaevalt usutavaks teha, et tema poolt olemasolevana möönatud sõjaväelise käsundusasutise käsk tõepoolest ei leidnud teostamist alluvate ohvitseride ja sõdurite poolt.

Rünnakust Sercq'ile möönab briti ametlik seletus samuti, et seal vangistatud 5 saksa sõdurit kinni köideti. Briti märkuse juurde, 4 saksa vangi olevat põgenema pannud ja nad pidi maha lastama, et ära hoida, et nad lärmi ei lööks, konstateeritakse saksa poolt:

Vangistatud saksa sõdurid olid oma vangistamise hetkel osalt palja jalu või sukkades ja riietatud ainult särki. On lihtsalt naeruväärne, kui inglased seletavad, nad olevat nad pidanud põgenemiskatsel maha laskma, et nad lärmi ei lööks. Mahalaskmine tekitas kahtlemata palju suuremat lärmi.

Inglased eksivad aga, kui nad väidavad, nad olevat 5 saksa sõdurist 4 maha lasknud. Tegelikult lasksid nad ainult 2 maha. Üks sõdur, kes sai haavata, ja veel üks pääsesid nende käest. Need mõlemad sõdurid on nüüd õnneliku asjaolu tõttu ainsad eluga pääsenud tunnistajad sellele barbaarsele inglise käitumisele kaitsetute sõjavangide suhtes. Nende tunnistused fikseeriti *kohtuprotokollis.*

Aleksis Kivi auhind Aino Kallasele

Helsingist, 12. 10. Aleksis Kivi auhind määrati selle suurima soome kirjaniku 108. sünnipäeval kirjanik Aino Kallasele.

Aino Kallas on oma ulatusliku loominguga, mis sisaldab laule, novelle, romaane ja näidendeid, saanud tuttavaks ka kaugel väljaspool Soome piire. Tuntud soome rahvaluuleuurija Julius Krohni tütrena sündis ta 1878. a. Viiburi lähedal.

Kirjanik kaotas bolshevike ajal Eestis oma tütre ja poja.

Nõukogud kaotanud jälle 459 lennukit

Berliinist, 12. 10. Bolshevike õhujõudude kaotused ajavahemikus 29. sept. kuni 9. okt., nagu juba teatatud, on kokku 459 lennukit, kuna samal ajal läks kaduma 36 saksa lennukit. Kaotuste vahekord 13:1 väljendab paremini kui kõik sõnad bolševike lendurite katastroofilist olukorda ja päev-päevalt väiksemaks muutuvat võitlusvõimet, nagu DNB sõjaväeliselt poolt kuuleb. Nõukogud on juba mõnda aega sunnitud *asendama massrünnakutes ohverdatud* moodsaid võitlus- ja hävituslennukeid teisejärguliste *masinate* või koguni õppelennukitega.

INGLASED SUNNITAKSE INDIAST LAHKUMA PAKKE MAHA JÄTTES

India ei lase end seekord enam petta

Tokiost, 12. 10. Shonanis viibiv India rahvuslaste juht Rash Behari Bose seletas Domei esindajale, et seekord peab Inglismaa tantsima India pilli järgi. India küsimus lahendatakse ainult Kõik-India rahvuskongressi poolt antud „lahkuge Indiast" otsuse põhjal. Kui Inglismaa püsib oma keeldumisel Indiast lahkuda, siis sunnivad indialased inglasi lahkuma *maalt* pakke maha jättes. India juhid Ida-Aasias on kõik arvamisel, et igasugused parlamendivaidlused India küsimuse ümber on täiesti otstarbetud ja et vaidlused alamkojas olid ainult „suur farss".

Inglaste tõotus anda indialastele oma põhiseadus on tähtsusetu, sest indialased ei lase end enam narriks teha.

Bose lükkas seejärel tagasi Tshungkingi ja USA vahenduspakkumised, rõhutades, et nende „palumatu vahendus ses asjas ilmselt ei teeni mitte India huvisid, vaid ainult nende enda omakasupüüdlikke paremusi ja seepärast ei või iialgi parandada India ummikut".

Amsterdamist, 12. 10. Nagu Reuter teatab Peshavarist, tungis eile umbes 100 meeleavaldajat ühte kohtusaali Mardanis ja katsus hävitada arhiivi. Politsei avas tule. 3 indialast sai surma ja mitu haavata.

Amsterdamist, 12. 10. Pärast Sindhi peaministri *Allah Bakshi* vallandamist astus, nagu briti raadio teatab, veel 3 Sindhi valitsuse liiget tagasi, *nimelt haridusminister* Pir Illahi Baksh, kohaliku põllumajanduse minister Sahib Gokaldas ja riigi sissetulekute minister Faziani.

Veendunud oma vastupanu mõttetuses, alistub punaarmeelane saksa sõdurile

PK ülesvõte (Wb)

Teadaannete andjaile!

Juhime asutiste ja ettevõtete tähelepanu sellele, et talveperioodil ilmub leht varem, ja sellest olenevalt palume igasugused teadaanded toimetusse ära anda võimalikult juba eelmisel päeval kella 8—14-ni. Kiireloomulisi lühemaid teadaandeid on võimalik ilmumispäeva lehte vastu võtta ainult kella 8—9-ni.

Toimetus

Lahke meel — edu tööl!

Pimendamisaeg

12. oktoobril 1942 on kl. 17.45—6.25

Verdunklungszeit

12. Oktober 1942. y. 17.45 bis 6.25

Saksa allveelaevade üllatusrünnakud Lõuna-Aafrika vetes

Kaplinna sadama ees uputati 12 laeva, teistes operatsioonipiirkondades 10 laeva — kokku 141.000 brt

Must päev briti õhujõududele

ERITEADE

Juhi Peakorterist, 10. 10.

Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab:

Saksa allveelaevad tabasid Lõuna-Aafrika ees raskelt briti-ameerika laevaliiklust. Nad uputasid otse Kaplinna sadama ees äkilise üllatusrünnakuga 12 kaubalaeva, kokku 74.000 brt.

Teised allveelaevad uputasid Aafrika läänerannikul briti-ameerika laevastiku toetuspunkti Freetowni ees, Lõuna-Ameerika ranniku ees, St. Lawrence'i lahes ja raske tormi käes Põhja-Atlandil 10 laeva, kokku 67.000 brt. Nende hulgas oli 15.000 brt suurune briti külmutuslaev „Andalucia Star", mis pidi sõitma kõrgeväärtuslike toiduainetega, eeskätt külmutatud lihaga, Inglismaale.

Sellega uputasid meie allveelaevad üksteisest kaugel eemal olevail sõjateatreil jälle 22 laeva, kokku 141.000 brt.

*

Juhi Peakorterist, 10. 10.

Sõjajõudude Ülemjuhatus teatab:

Kaukaasias piirati Tuapsesse viival mägiteel sisse üks tugevam vaenlase jõududegrupp ja vallutati selle juures 47 võitluspositsiooni.

Võitluses Stalingradi pärast uputati jalaväe, suurtükiväe tulega Volgal 2 vaenlase suurtükipaati ja vigastati üht raskesti.

Löögiüksused lasksid linnas õhku ühe pilvelõhkuja. Söösvõitluslennukite üksused jätkasid purustusrünnakuid vaenlase vastupanupesadele ja kindlustatud majaderühmadele, pommilennukite üksused jätkasid Alam-Volga alal asuva järeleveo- ja sadamaseadmete purustamist. Nõukogude kergendusrünnakud vastu põhjapoolset riivrinnet jäid tagajärjeta.

Kesk- ja põhjapoolses rindelõigus sooritati edukaid omapoolseid löökrühmade üritusi.

Kaugel põhjas ründasid saksa pommituslennukid möödunud ööl vaenlase lennuvälju Koola lahe ääres.

Põhja-Aafrikas ründasid õhujõud Alameini-rinde keskosas inglaste motoriseeritud üksusi, patareipositsioone ja telklaagreid, samuti hea mõjuga Aleksandria sadama- ja dokiseadmeid. Saatel kaitseks rakendatud saksa jahilennukid tulistasid õhuvõitlustes alla 6 briti lennukit ilma omapoolsete kaotusteta. Ühe tugeva segalennukiteüksuse rünnakutel meie lennuväljadele kaotasid inglased saksa ja itaalia jahilennukite koondatud tõrje tõttu, samuti õhutõrjesuurtükiväe läbi 48 pommitus- ja jahilennukit. Neis õhuvõitlustes läks ainult üks oma jahilennuk kaduma, kusjuures jahilendur pääses langevarju abil.

Vaenlase segalennukite üksuste päevaseil rünnakuil Põhja-Prantsusmaale ja Belgiale toimusid ägedad õhuvõitlused, mille jooksul tulistati alla suurem hulk mitmemootorilisi pommitajaid, nende hulgas ka ameerika päritoluga, kaotades ise selle juures ainult ühe lennuki. Prantsuse tsiviilelanikkonnal oli kaotusi surnute ja vigastatute näol. Lõhkepommide poolt tekitatud ainelised kahjud olid väikesed.

Inglismaa lõunarannikul uputasid kerged saksa pommituslennukid päevaseil rünnakuil 6 briti maabumispaati ja vigastasid raskelt kahte.

Eriteate vastukaja ajakirjanduses

Berliinist, 10. 10. (DNB) Pealinna õhtulehed ilmusid tänase eriteate tähe all. Ajalehed rõhutavad eriti tõsiasja, et Saksa allveelaevad opereerivad juba Kaplinna ees.

Kui Saksa sõjalaevastik on võimeline oma allveelaevadega nii paljudes kohtades Atlandis samaaegselt sõdima ja üle selliste kauguste ulatama oma relvade mõju, siis näitab see, kuidas saksa allveelaevastiku väljaehitamine on arenenud, nii kirjutab „Deutsche Allgemeine Zeitung". Ajaleht võrdleb siis saksa laeva-, terase- ja relvatehaste vähenematut produktsiooni Ühendriikide laevaehitusprogrammi „astronoomiliste arvudega" ja rõhutab saksa allveesõja „erakordset kohanemisvõimet", mis alati annab löögi seal, kus avanevad uued võiduväljavaated.

Teade „Saksa allveelaevad Kaplinna ees" tabab pommina Washingtoni, Londonit ja Churchilli parteikaaslasi Lõuna-Aafrikas, nii kirjutab ajaleht.

Berliinist, 12. 10. Oma kommentaarides uusimale eriteatele uute 22 vaenlase kaubalaeva uputamisest 141.000 brt suuruses konstateerib siin ajakirjandus täna üldiselt, et laiaulatuslik ruum, milles opereerivad saksa allveelaevad, on nüüd muutunud veel ulatuslikumaks, ja nimelt Atlandi ja India ookeani ühinemiskohani — Healootuse neemeni Aafrika lõunatipul, kus saksa allveelaevad just Kaplinna ees uputasid 12 vaenlase kaubalaeva, kokku 74.000 brt.

„Völkischer Beobachter" arvab, milline oivaline laevanduslik saavutus olevat see väikestele allveelaevadele — opereerida tervel Atlandi ookeanil tormisest Põhjamerest üle palava ekvaatori-ala kuni lõunatsoonideni, Biskaiast kuni Kariibi mereni ning St. Lawrence'i jõest Healootuse neemeni. Seda võib ainult meremees õieti hinnata. Aga neid *kaugoperatsioone ei sooritata mitte ainult meremehelikku saavutuse pärast*, nii jätkab leht, vaid kui meresõja rünnakuoperatsioone, mis ei pea arvestama mitte ainult tormi ja lainetust, vaid ka vastase vihast vastupanu, kes teab, milles asi seisab. Ajaleht on arvamisel, et saksa allveelaevade ilmumine Lõuna-Aafrika rannikule olevat Londoni admiraliteedis ja USA mereministeeriumis lõhkenud nagu pomm, ja lõpetab järgmise konstateeringuga: „Vahepeal on sõda ookeanidel Jaapani võitlusse astumisest saadik arenenud kõigi aegade esimeseks ülemaailmseks meresõjaks. Selles aga peavad meie vaenlased konstateerima, et initsiatiiv ei ole mitte nende, küll aga meie poolel."

Berliinist, 10. 10. (DNB) Kaukasuse mägestiku loodeosas jätkusid 8. oktoobril saksa rünnakud, kuigi Elbrusi piirkonnas külm, udu ja lumetormid takistasid sõjalisi operatsioone. Sõjajõudude Ülemjuhatuse teatel saavutasid saksa väed pealetungil Tuapse suunas juurdepääsu uutesse orgudesse ja kitsasteedesse. Nad murdsid siinjuures läbi tugevate tõkkepositsioonide, vallutasid tormijooksuga mitu küngasteahelikku ja puhastasid vallutatud mägimaastiku vaenlasest.

Teedeta maastik määrab peaaegu veel tugevamini nende visade võitluste iseloomu kui vaenlase kangekaelne vastupanu, kes võitluseta ei loobu ühestki selle mägestiku tuhandest kuristikust. Saksa *mägestikukütid kohanevad* üha paremini selle sõjatandre iseärasustega. Paljude võidukate lahingute kogemused kaaluvad üles kommunistide arvulise üleoleku.

Wehrmachtbericht

Aus dem Führerhauptquartier, 10. 10.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Deutsche Unterseeboote haben den britisch-amerikanischen Schiffsverkehr vor Südafrika schwer getroffen. Sie versenkten unmittelbar vor dem Hafen von Kapstadt in schlagartigem Überraschungsangriff 12 Handelsschiffe mit zusammen 74.000 BRT.

Andere Unterseeboote versenkten an der Westküste Afrikas vor dem britisch-amerikanischen Flottenstützpunkt Freetown, vor der südamerikanischen Küste, im St. Lorenz-Golf und *bei schwerem Sturm* im Nordatlantik 10 Schiffe mit 67.000 BRT. Darunter befand sich das 15.000 BRT grosse britische Kühlschiff „Andalucia Star", das mit einer Ladung von hochwertigen Lebensmitteln, vor allem Gefrierfleisch, nach England bestimmt war.

Damit haben unsere Unterseeboote abermals auf weit verzweigten Kriegsschauplätzen 22 Schiffe mit 141.000 BRT versenkt.

*

Aus dem Führerhauptquartier, 10. 10.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Im Kaukasus-Gebiet wurde an der Pass-Strasse nach Tuapse eine stärkere Kampfgruppe des Feindes eingeschlossen und dabei 47 Kampfanlagen genommen.

Im Kampf um Stalingrad versenkte Artillerie des Heeres 2 feindliche Kanonenboote auf der Wolga und beschädigte ein weiteres schwer.

Stosstruppen sprengten im Stadtgebiet ein Hochhaus. Sturzkampfverbände setzten die Zermürbungsangriffe auf feindliche Widerstandsnester und befestigte Häuserblocks, Kampffliegerkräfte die Zerschlagung der Nachschubsstrecke und Hafenanlagen im Bereich der unteren Wolga fort. Entlastungsangriffe der Sowjets gegen die nördliche Abriegelungsfront blieben erfolgslos.

Im mittleren und nördlichen Frontabschnitt wurden erfolgreiche eigene Stosstruppunternehmungen durchgeführt.

Im hohen Norden bekämpften deutsche Kampfflugzeuge in der vergangenen Nacht feindliche Flugplätze an der Kola-Bucht.

In Nordafrika griff die Luftwaffe motorisierte Verbände, Batteriestellungen und Zeltlager der Briten an der mittleren Alamein-Front, sowie Hafen- und Dockanlagen von *Alexandrien mit guter* Treffwirkung an. Zum Begleitschutz eingesetzte deutsche Jäger schossen in Luftkämpfen 6 britische Flugzeuge ohne eigene Verluste ab. Bei Angriffen eines starken gemischten Fliegerverbandes auf eigene Feldflugplätze verloren die Briten durch die zusammengefasste Abwehr deutscher und italienischer Jäger, sowie durch Flakartillerie 48 Bomben- und Jagdflugzeuge. In diesen Luftkämpfen ging nur ein eigenes Jagdflugzeug *verloren, wobei sich die Jagdflieger* durch Fallschirm retten konnten.

Bei Tagesangriffen gemischter feindlicher Fliegerverbände auf nordfranzösisches und belgisches Gebiet entwickelten sich heftige Luftkämpfe, deren Verlauf eine grössere Anzahl mehrmotoriger Bomber, darunter solche amerikanischer Herkunft bei nur einem eigenen Verlust abgeschossen wurden. Die französische Zivilbevölkerung erlitt Verluste an *Toten und Verletzten. Die durch Sprengbomben* hervorgerufene Sachschäden waren gering.

An der Südküste Englands versenkten leichte deutsche Kampfflugzeuge bei Tagesangriffen 6 britische, Landungsboote und beschädigten 2 schwer.

*

Aus dem Führerhauptquartier, 11. Okt.

Das Oberkommando der Wehrmacht gibt bekannt:

Im Nordwestteil des Kaukasus warfen deutsche Gebirgstruppen unterstützt durch Verbände der Luftwaffe den Feind aus weiteren Höhenstellungen. Die als eingeschlossen gemeldete feindliche Kräftegruppe wurde nach vergeblichen Ausbruchsversuchen auf engsten Raum zusammengedrängt. Ihre Vernichtung steht bevor.

Am Terek wurden starke feindliche Gegenangriffe abgewiesen.

Zusammengefasste und in der Nacht fortgesetzte Angriffe starker Luftwaffenkräfte gegen das für die sowjetische Erdölgewinnung und Verarbeitung bedeutsame Grosnoi *riefen schwerste Zerstörungen* und gewaltige Brände hervor.

In Stalingrad wurden bei fortdauernder Kampftätigkeit Bereitstellungen des Feindes durch wirksames Artilleriefeuer zerschlagen. Entlastungsangriffe der Sowjets nördlich der Stadt scheiterten. An der Don-Front wurden bei einem örtlichen Unternehmen zahlreiche feindliche Kampfstände zerstört, Gefangene und Waffen als Beute eingebracht.

In der Zeit vom 29. September bis 9. Oktober wurden 356 Sowjetflugzeuge in Luftkämpfen, 66 durch Flakartillerie der Luftwaffe, 19 durch Verbände des Heeres abge*schossen, 18 weitere am Boden zerstört*, so dass die Gesamtverluste 459 Flugzeuge betragen. In der gleichen Zeit gingen an der Ostfront 38 eigene Flugzeuge verloren.

In Südostengland wurden bei Tage militärische Anlagen und Versorgungsbetriebe durch Bomben schweren Kalibers angegriffen. *Die britische Luftwaffe* verlor in der Zeit vom 1.—10. Oktober 127 Flugzeuge, davon 54 über dem Mittelmeer und in Nordafrika. Während der gleichen Zeit gingen im Kampf gegen Grossbritannien 23 eigene Flugzeuge verloren.

In Brückenkopf Woronesch hat sich bei den erfolgreichen Abwehrkämpfen der letzten Woche das *II. Bataillon* eines mecklenburgischen Infanterieregiments besonders ausgezeichnet.

Raimond Kull surnud

Laupäeval suri Tallinna haiglas „Estonia" teatri muusikajuht Raimond Kull. Helilooja oli juba pikemat aega haige ja vibis seetõttu mitu nädalat eemal teatritööst.

Mitmekordne töömees

Dr. Anton Schulzenbergi mälestuseks

Elu hilissügise ikka jõudnult varises ühes langevate lehtedega hauda üks vaikselt, kuid tegevusrikkalt elanud vanema põlve esindaja, dr. Anton *Schulzenberg*. Vähe *on tema põlve* tegelasi järele jäänud, sest aja jooksul on nende ridadest järjest väljapudenemisi olnud.

Nagu veidi imelikuna tundub kodulinna elanikele, et pole tänavail enam näha sirget, omaette, rahuliku ilmega ja kokkukeeratud portfelli kaenla all kandvat omapärase kõnnakuga ja vurrudega põlist tartlast, „vana" Schulzenbergi.

Meie rahval on kombeks saanud oma tähtsamaid poegi ja tütreid, kes *on* oma rahvale ja ligimestele midagi andnud, nimetada „vanaks". See on autiitel, milline asendab kõik mujal antavad kõlavad aunimed. Kes pole kuulnud ja kes ei tunne nimesid „vana Jaan", „vana Juhan" jne. Ka Schulzenberg on teeninud selle aunime oma elu ja tööga.

A. Schulzenberg sündis 25. juulil 1867. a. Tartumaal Kavastu vallas talupidajate pojana. Õppis Tartus II algkoolis, reaalkoolis ja eraviisil, mille järel asus Tartu *Ülikooli* arstiteadust õppima. Ülikooli lõpetamise järel 1895. a. pidi dr. A. Schulzenberg, nagu paljud tolleaegsed haritlased, olude sunnil siirduma Venemaale. Kuid dr. Schulzenberg ei püsi kaua Venemaal. 1900. a. asub ta uuesti Tartusse vabalt praktiseerivaks arstiks.

Tartusse asumisel algab dr. Schulzenbergil väga tegevusrikas aeg. Igal pool, kus ustavaid, *hoolsaid ja töökaid* rahvuslasi *oli* tarvis, seal oli ta üks esimesi tegutsejaid. Seepärast leiame ta abistavat kätt, nõuannet ja osavõttu väga mitmesuguseil aladel, nii hariduse, majanduse, kiriku ja arstinduse alal.

Ta on olnud elupõline kassapidaja nii paljudes asutistes ja ettevõtteis, nagu EÜS-i Vilistlaskogus, Tartu Eesti Arstide Seltsis, Peetri koguduse nõukogus ja juhatuses jne. Kus oli asutamisel või loomisel mõni asutus, sealt leiame vana Schulzenbergi, *nagu:* esimese eesti naiste kõrgema haridusasutise ENKS-i tütarlastegümnaasiumi üks asutajaid, ühe *esimese eestikeelse* õppekeelega kooli maja — Tartu Peetri koguduse kooli maja üks ehitajaid, Tartu Eesti Arstide Seltsi asutajaid, iseseisva Eesti Tartu Ülikooli arstiteaduskonna esimene looja ja korraldaja jne. Samuti oli dr. A. Schulzenberg üks esimesi eestlastest kooliarste ja tervishoiuõpetajaid Tartus, nimelt ENKS-i tütarlastegümnaasiumis 1906. a. alates. Arstina tegutses ta T. Ülikooli polikliinikus assistendina 1901.—1908. a. ja 1915.—1928. a. ning viimasel ajal Tartu Polikliiniku sisehaiguste osakonna arstina.

Tema pikemaaegse Tartu Peetri koguduse nõukogus ja juhatuses oleku ajal teostati Peetri kiriku ehituse lõpuleviimine ja tornide pealeehitamine, millises töös ta tähtsat osa etendas. Hiljem tegutses ta Tartu Ülikooli koguduses juhatuse liikmena (1923—1929). Kohalike rahaasutiste korraldamisest ja *tööst võttis ta agaralt osa*, näit. 3. Eesti Laenu-Hoiu Ühisuse juhatuse liikmena jne.

Edasi on ta pikemat aega töötanud Tartu linna volikogus, Eesti Tervishoiu Muuseumi nõukogus, Eesti Punase Risti Tartu komitees, Tartu Eesti Põllumeeste Seltsis jne.

Avalikult esinenud dr. A. Schulzenberg palju ei ole. Ta oli rohkem vaikne, väga korralik ja aus töötaja.

Omades head tervist, jõudis ta kõrge vanuseni. Aitas rohkesti teisi, kuid endale oli tal vähe abi tarvis. Viimaste aastate sündmused mõjusid vanale arstile psüühiliselt nii, et ta hakkas ikka rohkem ja rohkem nõrgenema, ja lõpuks kustus ta elu õige vaikselt, ilma erilise haiguseta.

Rohkearvuline sõprade ja tuttavate saatjaskond tema viimasel teekonnal kalmistule näitas meile isegi kadunu populaarsust. Jällegi on ühe tüseda liikme võrra vähenenud meie vanade rahvategelaste arv. Puhka rahus oma kodumaa mullas!

DR. A. KOSKEL

Valgas annetatud rindele üle 500 raamatu

Eesti Rahva Ühisabi Valga ringkonna algatusel toimub raamatute kogumine rindesõdureile. Valgas on seni annetatud üle 500 raamatu. Raamatute kogumine jätkub.

Valgamaa kalastusgrupid püüdsid septembris 962 kg kala

Kalapüügi-aktsiooni Valgamaa allstaabi andmeil on septembrikuu kestel Valgamaa kalastusgruppide poolt püütud kogusummas 962 kg kala. Suurema koguse on püüdnud Valga Lauatehase kalastusring, kelle toodang on 211,5 kg. Järgmisel kohal seisab Valga raudteelaste kalastusring 190-kg toodanguga ja Tõrva kalastusring 152 kg.

Teadaanne

Tartu Linna Kaubandusamet palub alljärgnevate *tekstiilkaupade ostuloa-avaldiste* numbrite omanikke ilmuda Kaubandusametisse ostuloa järele 2 nädala jooksul kella 8-12 tööpäevil, kaasa võttes osturaamatu: 168, 1080, 2135, 2248, 2319, 2332, 2533, 2856, 2859, 3033, 3038, 3125, 3263, 3284, 3500, 3811, 5506, 5507, 5527, 5626, 6094, 7404, 7866, 7912, 8315, 8316, 10607, 10608, 10655, 10656, 10862, 13497, 13772, 13773, 13775, 13968, 21767, 21769, 21770, 24482, 24483, 28702, 30850, 34927, 35581, *36985, 2136.*

KAUBANDUSAMET

Toitlustusolud Rootsis paranevad

Stokholm. Rootsi ajaleht „Finanstidningen" teatab, et arvestades selleaastast lõikust võib oodata paranemist kogu Rootsi varustamisolukorras. Olevat isegi võimalik, et toidunorme suurendatakse teatavas ulatuses. See ei käivat küll mingil juhul lihanormide kohta, sest *lihavedu tapamajadesse* oli käesoleval toodanguaastal 30% madalam, võrreldes 1938/39.a. Seevastu ei kuuluvat enam normi alla kaeratangud. Toiduaineid antavat rahvale välja 30% enam kui eelmisel aastal. Piima müümine normi alusel ei tulevat ka edaspidi arvesse, niipalju kui selleks ei tegevat takistusi transpordiraskused.

Koolid alustasid õppetööd pidulike aktustega

Tartu koolides toimub töö kolmes vahetuses

Vastavalt Haridusdirektooriumi korraldusele algas õppetöö kõigis Tartu alg- ja kutsekoolides ning gümnaasiumides täna.

Koolitöö algust tähistati kõigis koolides piduliku aktusega. Avaaktused toimusid mitmesugustel kellaaegadel.

Esimesed aktused teostusid kell 8 hommikul linna 9. ja 14. algkoolis, kell 9 toimus aktusi juba rohkemais algkooles. Kell 10 algasid aktuesd ka gümnaasiumides. Ruumilistel põhjustel toimus aktusi peaaegu päev läbi Viimased aktused leiavad kavakohaselt aset kell 18 Tööstus-Majandusõpilaste koolis ja Kalanduskoolis.

Pidulikud aktused algasid vaimuliku osaga, millele järgnes koolijuhataja kõne ja rahvushümn. Osas koolides sisustasid aktuse kava ka muusikalised ettekanded õpilastelt ja õpilaskooridelt. Koolides, kus see võimalik oli, kuulati Eesti Omavalitsuse juhi dr. H. Mäe läkitust koolitöö alguseks. Aktused lõppesid ühislauluga „Eestimaa, mu isamaa" või „Eesti lipp".

Pidulikele avaaktusile koos särasilmaliste, suve jooksul hästi kosunud ja uue energiaga varustatud noortega oli ilmunud rohkesti ka lastevanemaid.

Seetõttu valitses aktustel pidulik ja uljas meeleolu ning õpilased lahkusid rõõmsatujuliselt avaaktuselt, et juba homme asuda tegeliku õppetöö juurde.

Õppetöö Tartu koolides teostub kolmes vahetuses.

Ka Tartumaa üldhariduslikes koolides, algkoolides ja gümnaasiumides algas õppetöö täna hommikul. Maal toimusid pidulikud aktused koolijuhatajate kõnedega kell 9 hommikul. Neis maakoolides kus olemas raadio kuulati ka kell 9. 30 Eesti Omavalitsuse juhi dr. H. Mäe *läkitust koolitöö* alguse puhul.

Aktused lõppesid isamaaliste ühislauludega. Tartumaa koolides teostub õppetöö peale üksikute erandite ühes vahetuses.

Algas lõhkeaine müük põllupidajaile

Lõhkeaine väljaandmine toimub Tallinnas

Maaviljelusvalitsuse Soo- ja Uudismaakultuuri Ameti vahendusel on nüüd alanud lõhkeaine müük talupidajail uudismaa harimiseks ja maaparandustöödeks. Lõhkeainet müüakse neile talupidajaile, kes Maaviljelusvalitsuse Soo- ja Uudismaakultuuri Ametile (Tallinn, Lai 41) esitavad või on juba varem esitanud kohaliku politseikomissari ja vallavalitsuse või konsulendi poolt väljaantud vastavad tunnistused.

Talupidajaile müüdav lõhkeaine astralliit on täiesti käsitamiskindel. Lõhkeaine lastakse müügile 100-g pakkides ja see maksab põllupidajaile laos väljaandmisel 1 Rmk. kilo. Säärane odav hind on võimalik ainult seetõttu, et riiklikest summades lõhkeainele hinnasoodustusena juurde maksetakse. Süütekapsli hind on 6 Rpn. tükk, kuna süütenööri kera, milles leidub 8 m süütenööri, maksab 70 Rpn.

Lõhkeaine saavad talupidajad kätte M. J. Sepp ja Ko. kaubandusühingust, mille kontor asub Tallinnas, Müürivahe 7—11 (telef. 462-22). 1. detsembrini toimub lõhkeaine väljaandmine igal teisipäeval ja reedel ning 1. dets. 1. maini 1943. a. igal kolmapäeval. Kaubandusühing M. J. Sepp ja Ko. kontor on avatud igal tööpäeval k. 16-ni.

Praegu pole veel selgunud võimalused lõhkeaine kohtadele saatmiseks raudteel. Seepärast tuleb põllupidajail, kes Maaviljelusvalitsusele esitasid sooviavalduse, et lõhkeaine nendele raudteel kätte saadetaks, ise hoolitseda lõhkeaine äravedamise eest. Tallinnast kaugemal asuvail põllupidajail on soovitav lõhkeaine vedamist korraldada ühiselt. Ühisveo puhul tuleb aga isikule, kes lõhkeainele järele saadetakse, kaasa anda vallavalitsuse kirjalik volitus. Selles tuleb näidata, kelle lõhkeainet asjaomane isik on volitatud välja võtma.

Ajakirjale „Põllumajandus" toimetuse nõukogu

Meie ainsaks põllumajanduslikuks ajakirjaks on praegu kirjastuse „Agronoom" väljaandel ilmuv „Põllumajandus", mille ülesandeks on valgustada ja käsitleda kõigekülgselt põllumajandusala küsimusi.

Nimetatud ajakirja otstarbekaks toimetamiseks nimetas majandus- ja rahandusdirektor dr. A. Vendt 7-liikmelise põllumajandusala eriteadlastest koosneva *toimetuse* nõukogu, kelle esimeheks on majandus- ja rahandusdirektori abi dr. E. Terasmäe. Liikmetena kuuluvad nõukogusse Maaviljelusvalitsuse juhataja agr. A. Liidak, Loomakasvatuse Valitsuse juhataja mag. A. Kivimäe, Statistika Valitsuse Põllumajandusosakonna juhataja agr. J. Kurkus, Põllumajanduslike Ühistute Keskliidu juhataja agr. A. Eckbaum, Majanduslike Uurimuse ja Propaganda Osakonna nõunik agr. J. *Männik ja Maaviljelusvalitsuse abjuhataja* dr. E. Järvesoo.

Tartu Prefektuur Eesti meistriks

„Estonia" võitis „Tervise" 3:1

Eesti jalgpalli-meistrivõistluste viimane mäng tänavu peeti pühapäeval Tallinna staadionil. Kohtusid „Estonia", kes pärast kaotust Tartu Prefektuuri Spordiringi meeskonnale pidi hoidma teist kohta, ja Pärnu „Tervis", kelle võit „Estonia" üle oleks teinud meistriks.

Mängus Pärnu „Tervis" pani kõik välja võitmiseks. Pärnulased arendasid ladusalt rünnakut, sooritasid kiireid läbimurdeid ja *tegid kardetavaid* väravalööke. Viimaste puhul aga oli õnn „Estonia" poolel. 18. minutil pääses Pärnu „Tervis" juhtima 1:0, ilusa värava lõi parem poolkaitsja Raps 20. minutil. 25. minutil tuli viik, 11 meetri karistuslöögist tegi 1:1 Linberg. Edasi tervislastel ebaõnnestus häid väravavõimalusi paljudel kordadel. 30. minutil „Estonia" p. s. Liiv saavutas 2:1.

Ka teisel poolajal üritas „Tervis" võitmist, kuid väravalöökides avaldus juba saamatus. 72. mänguminutil saavutas „Estonia" v. ä. Raide 3:1 ja sellest peale kadus „Tervise" püüdlikkus.

Võites 3:1 „Estonia" saavutas meistrivõistlustel teise koha. „Tervis" jäi kolmandaks ja Tartu Prefektuuri meeskonnale oli meistritiitli kindlustanud võit „Estonia" üle eelmisel pühapäeval.

Eesti jalgpalli-meistrivõistluste lõppseis on tänavu seega järgmine (toodud arvudega on märgitud peetud mänge, võite, viike, kaotusi, väravate suhet ja punkte):

1. Tartu Prefekt. Spordiring 7, 4, 1, 2, 15:11, 9.

2. Tallinna „Estonia" 7, 4, —, 3, 17:11, 8.

3. Pärnu „Tervis" 7, 3, 1, 3, 21:17, 7.

4. Narva Spordiklubi 4, 2, —, 2, 9:8, 4.

5. Tallinna Spordiklubi 7, 2, —, 5, 10:25, 4.

Prefektuur võitis „Kalevi" 3:0

Rakverlased jäid tulemata

Pühapäeval pidi toimuma jalgpallivõistlus Tamme staadionil Tartu „Kalevi" ja Rakvere „Kalevi" vahel, kuid autorikke tõttu jäi Rakvere meeskond tulemata ja selle asemel kohtusid Tartu „Kalevi" ja Tartu Prefektuuri meeskonnad. Võistlus kujunes võrdlemisi tugevaks ja lõppes Prefektuuri meeskonna võiduga 3:0. Prefektuuri meeskonnas startisid: Rae (väravas), Kallit, Roojärv, Kivilo, Põder, Kants, Tiik, Kilk, Riisik, Oha ja Mölder, kuna teisel poolajal asendas Kivilot Leetmaa. „Kalevi" võistlejaskonda kuulusid: Erik (väravas), J. Savo, Kiivit, Nigula, Nurmberg Mets, Bauer, Mägi, Laurits, Pakkassaar, Lisman, kelle hiljem vahetas välja U. Kupper.

Mäng algas Pref. meeskonna tugeva surumisega „Kalevi" väravale, millele „Kalevi" meeskond vastas üksikute läbimurretega. 12. min. oli „Kalevil" hea värava-võimalus, kuid Pakkassaare tugev löök viis palli otse väravavahile sülle. 15. min. murdis Mägi üksi läbi, kuid lõi palli üle värava. 20. min. sooritas Riisik tugeva löögi, kuid väravavaht Erik suutis palli tõrjuda, millest hiljem järgnes nurgalöök. Minut hiljem Mölder ei tabanud palli tühja värava ees.

28. min. väravaeelses saginas saavutas Prefektuur Riisiku löögist 1:0. 35. min. püüdis Erik hästi palli. 36. min. lõi Riisik ligidalt teise värava ja viis Prefektuuri meeskonna juhtima 2:0, mis jäigi 1. poolaja tulemuseks.

Teisel poolajal alustas Prefektuuri meeskond küllaltki tugeva survega ja oli tugevasti ülekaalus, sest „Kalevi" meeskond sai ainult mõnel üksikul korral Prefektuuri väravale ohtlikuks. 10. min. sai Riisik löögile ja lõi 3:0. Siitpeale muutus mängu tempo aeglasemaks. Edasi oli vahelduvat mängu mõlemapoolsete väravavõimalustega, mida aga ei suudetud realiseerida, ja nii lõppeski mäng 3:0 teenitult Prefektuuri meeskonna kasuks. Kohtunikuna toimis korrektselt E. Korts.

Enne seda matshi toimus võistlus „Kalevi" noorte ja Staadioni noorte vahel, mis lõppes 2:0 „Kalevi" kasuks. Poolaeg oli 1:0. Väravaid lõid Alla ja Russak. Mängu juhtis V. Kokk.

Tuleval pühapäeval on välkturniir Tartu linna karikale. Ühtlasi on see ka viimaseks võistluseks tänavusel jalgpallihooajal.

VÄLKMALES JUHIB TRÄSS

3. turniiri võitsid Träss ja Tõnisson

Tartu „Kalevi" maleklubi korraldusel toimus pühapäeval 3. turniir linna välkmale esivõistluste sarjas. Turniir 23 osavõtjaga oli konkurentsilt pinevaim ja lõppes tulemustega: 1. ja 2. Träss ja Tõnisson 19 p., 3. Randviir 17½ p., 4. Vooremaa 15 p., 5. Lamp 14 p., 6. ja 7. Utuste ja Tinn 13½ p., 8. ja 9. Shilov ja Mikkel 13 p., 10. Laidna 12 p., 11. Traat 11 p. 5. klassi saavutasid selle turniiriga Tõnisson, Utuste, Tinn, Mikkel, Laidna ja Traat.

Pärast 3. turniiri asus esivõistlusel juhtima Träss, kuna senine tabelijuhtija Kord viimasel turniiril ei võistelnud. Esivõistluse seis on (arvestuspunktides): 1. Träss 57, 2. Vooremaa 54, 3. Lamp 45, 4. Kord 39½ (kahe turniiri tulemus!), 5. Shilov 39, 6. Randviir 35 (kahe turniiri tulemus!).

4. turniir toimub pühapäeval, 18. oktoobril algusega kell 16.

3. klassi turniir algab teisipäeval. Loosimine toimub kell 18, mille järel mängitakse 1 voor. Osavõtjaid on registreerunud 10

Tartu Spordiklubi poksihooaeg algab.

TSK teatab kõigile poksijaile, et poksi treeningutunnid on igal teisipäeval ja reedel kell 19.00 ja pühapäeval kell 11.00 TSK ruumes, A. Hitleri pl. 13. III kord.

TSK juhatus

„KALEVI" POKSITUND VÕIMLAS

„Kalevi" poksitunnid (ka raskejõustiklastele on Laia tn. võimlas E. Konsa juhtimisel igal pühapäeval algusega kell 13.00. teisipäeval kell 19.45, reedel kell 20.35. Poksikursuste algus reedel, 16. okt. kell 20.35. Registreerida kohapeal.

KALEVI NAISVÕIMLEJATE TUNNID

„Kalevi" naisvõimlejate tunnid peetakse Laia tn. võimlas igal esmasp. ja neljapäeval algusega kell 18.05 Karin Haviste juhtimisel. Osavõtt võimaldatud ka mitteliikmeil. Registreerida kohapeal.

Eesti noorsugu on terve ja murdumatu

„Eesti Noorte" *peastaabi ülema* Kalkuni *kõne ringhäälingus* 10. *oktoobril*

Armsad noored!

Meenuvad ajad. Olite hulgaliselt kogunenud talispordi-päevadeks, noorte spordikursusteks, eriti aga 1939. a. toimunud Eesti Mängude ettevalmistusteks. Siis oli meeldiv juhus teid koos teie juhtkonnaga näha, teile rääkida ja teiega kaasa elada nooruslikke ühisüritusi.

Vaatamata sellele, et teie, noored, olite killunenud nii mitmesse harusse, valitses noorte sportlikes üritustes ka organisatsiooniliselt tugev ühistunde-moment. Meie vahel polnud arusaamatusi ega lahkhelisid. Ühine ettevõte ühendas meid kõiki.

Teie enese loomulik valik ja tookordsete agaramate, rahvuslikult mõtlevate juhtide suhtumine noorsoo töösse lõi tugeva aluse, millele tugines eesti noorus meie ajaloo põlatuimal ajajärgul, s. o. kommunistide valitsemise ajastul. Neil jubeduste aegadel, kus tallati jalge alla inimväärtus, kus rahvustunde avaldused ka kõige pisemalgi määral olid jõhkralt tagakiusatavad, aegadel, kus juudist komsomol oli räuskavaks toonlandjaks meile külgepoogitaval noorsoo liigutamisel — jäite teie vankumatult kindlaks oma rahvuslikele põhimõttele.

Teie, noored, kahe aasta eest, seistes koolitöö avaaktusel, avaldasite trotsivas vaikimises internatsionaali laulmise ajal oma õiglast protesti meie rahvuslike põhiõiguste vägistajate vastu. Isegi tagakiusamine ega surm ei kohutanud teie mõningaid kaasvõitlejaid aktiivselt välja astumast eesti rahva pühimate sümbolite, Vabadussõja mälestusmärkide rüvetajate vastu.

Kõik need noorsoo spontaansed tunnetepuhangud näitasid, et

eesti noorsugu on terve ja murdumatu.

Seda tundsid kommunistid ja seda tunnevad nad ka veel edaspidi nende kaudu, kes teie hulgast praegu võitlevad idarindel õlg õla kõrval saksa sõduriga.

Meenub veel momente. Kui südamlikult ja vaikse sõprusega suhtusite neisse õpetajaisse ja noorsootegelasisse, kelle toonist või tegevusest võisite ridade vahelt välja lugeda rahvuslust, pidades neid oma meesteks ja mitte reeturiteks. Nemad ei reetnud teid. Armsad noored sõbrad, paljud, paljud neist on jäädavalt lahkunud meie hulgast. Ka paljud teie endised sõbrad teie keskelt on jätnud oma noore elu kodumaa eest. Mälestus nende sangarlikkusest kohustab meid pühaks pidama neid veendeid, mille eest nad endid aktiivsemates tegudes ohverdasid. Väärtused nende tegudest ei varisenud mitte nendega koos manalasse, vaid said aluseks eesti rahva üksmeelele.

Ja nüüd, kus saksa rahva Juhi tahe ja saksa sõjaväe vaprus on vabastanud meie maa jäädavalt kommunismist, leiab ka teie tookordne trotsiv põlgus, aktiivne väljaastumine ja relvaga vastuhakkamine kommunistlikele vallutajaile — väärika hinnangu.

Aasta tagasi, vabanemise tuhinas ja vaimustuses, ei küsitud, mis meist saab või kuidas näeks välja meie tulevik? Meie palusime ainult relvi. Saanud relvad, oskasime ja oskame neid väärikalt kasutada. Selle tulemusena on võidetud saksa rahva usaldus ja sõprus. Meie üksused idarindel on vapra saksa sõduri relvavendadeks.

Meile on usaldatud oma leegioni loomine. Need ja teised sellised sammud meie võitlustubliduse tiivustamisel ja elu korraldamisel vahetus rinde tagalas näitavad kujukalt, et meiega arvestatakse kui elujõulise rahvustervikuga.

Ka noortel on omad teened selle usalduse võitmisel.

Meil peab ka edaspidi jätkuma kainet mõistust ja otsustusvõimet, mis seni ikka ja alati on meie rahvast kandnud rasketel silmapilkudel. Meie Omavalitsuse juht ütleb: „Igale eestlasele on kõige tähtsam küsimus rahvuse olemasolu, mitte aga see, kuidas meie igaüks praegu ära elame, kas meil on kerge või raske."

Tõesti, meie ei tohi unustada, et kestab sõda — sõda meie olemasolu eest. Ei ole praeguses sõjas rinnet ega tagalat, vaid on ükssainuke rinde mõiste.

Noored, saatus on teile määranud varakult juba tegudega osavõtmise võimalused oma rahva tuleviku määramisel. Täitke oma kohust täie arusaamisega praegusest olukorrast, sest ainult praeguse sõja võitmine kindlustab ka meie rahvale tuleviku.

Mõne päeva pärast astute kokku koolimajadesse, et alustada õppetööd. Teie leiate nii mõningaidki kitsendavaid asjaolusid koolitöös. Osa kooliruume kasutatakse sõjaväeliseks otstarbeks. Ärge seepärast nurisege. Sõda tuleb võita iga hinna eest, ja seepärast tuleb nii mõneski asjas end piirata. Teil on õnn, et saate edasi õppida — seda võimaldavad teile sõjamehed, kes juba aastaid ööd kui päevad peavad seisma valvel ja läbi elama üleinimlikke pingutusi meie ühise parema tuleviku kättevõitmiseks.

Noorte ees seisab jälle kord suur ülesanne meie ühiskonna tegeliku elu ja mõttevilsi rajamisele kaasaaitamises.

Meie ei tohi jääda ühiskondlikel eluavaldusil pealtvaatajaiks. Veel vähem on õigustatud virisemine, mis kui batsill kaasa mõjuks lootuste peletamisele eesti rahva parema tuleviku loomisel. Virisemiseks pole meil mingit tõelist põhjust, sest teame, et on sõda ja veel kord sõda.

Tulete kokku koolitööks. Asute jälle koondatud õpilasperre oma vanade tuttavate, sõbraliku õpetajaskonna juhtimisel. Paljud noored jäävad oma igapäevase töö juurde, kes kodus, kes töökojas. Teil kõigil on vaba võimalus ja õigus kasvada ning areneda eesti rahva liikmetena selle sõna tõelises mõttes. Paari aasta eest oleksid niisugused mõtete avaldamised juba pea võinud maksta.

Ajalehtede veergudelt olete lugenud, et ajal, mil kasulikult veetsite suvist koolivaheaega, on toimunud eesti noorte taaselustamisel nii mõndagi.

On teoks saanud meie ammune soov — ühine noorteorganisatsioon!

See organisatsioon kannab nimetust „Eesti Noored" ja hõlmab nii poeg- kui ka tütarlapsi. Noored jagunevad malevateks, malevkondadeks ja väheomateks üksusteks. Seega langeb ära kartus, nagu ei saaks loomult sobivad, vastavas vanuses alajuhid ja noored endale vastavat tegevust. Poeglaste malevate juhid maakondadesse on juba leitud ja nad on asunud kohtadele. Organisatsiooni liikmeks astumise ja muudes organiseerimisküsimustes pöörduge otseselt nende poole.

Tütarlaste juhid kutsutakse ametisse lähemal ajal. Poeg- ja tütarlaste juhtimine ja sisuline töö korraldamine toimub kõigis üksustes täiesti eraldi. Ühine on ainult majandus- ja administratiivalade korraldamine.

Kui ajad ja majanduslikud olud võimaldavad, tuleb kaalumisele ka ühise vormi soetamise küsimus. Vormiriietus peaks olema nägus, lihtne ja praktiline, mis sobiks noorele igal ajal ka väljaspool organisatsioonilist tegevust. Esialgselt kannavad organiseeritud noored „Eesti Noorte" organisatsiooni embleemi: valgel põhjal viljapea ja mõõk, seotuna rahvusvärvidega. See embleem jääb ka vormirõivastuse puhuks.

Poiste malevatesse on registreerimine juba alanud. Tütarlaste juhtide kogu moodustamisega jõutakse loodetavasti lähemal kuudel lõpule. Siis algab ka tegevus tütarlastele.

Üldise põhimõttena pean siinkohal veel mainima, et jääb püsima nõue

koondada esialgselt ainult niipalju noori, kuivõrd jätkub kogemustega juhte, et kindlustada organiseeritud noorte süstemaatilist arengut.

Noored, nagu kuulsite, on „Eesti Noorte" organisatsioonis embleemina ka rahvusvärvid, mis olid kommunistide ajal nii väga vihatud. Tol ajal kandsite neid värve varjatult kuuerevääri all. Nüüd aga võite neid kanda jälle avalikult oma noorteorganisatsiooni embleemis rahvustervikusse kuuluvuse tunnusena.

„Eesti Noorte" organisatsiooni juhtkond loodab, et nii, nagu nemad on ühinenud ühiseks tööks rahva ühise tuleviku hüvanguks, nii ka teie — ühtlasi kaasa arvatud ka endised noorkotkad, kodutütred, skaudid, gaidid ja teistesse endistesse noorsoo-organisatsioonidesse kuulunud noored — sirutate üksteisele usalduses ja sõpruses käe „Eesti Noorte" organisatsiooni lipu all — ühiste tulevikusihtide rajamiseks. Me pole mitte üksi kui väike rahvakilluke. Me sammume koos saksa ja teiste Euroopa rahvaste noortega vastu paremale tulevikule. Raskuste võitmine on iga edu pant.

Eesti rahvas jääb rahvustervikuks, samadel alustel töötavad ja arenevad ka noored „Eesti Noorte" organisatsioonis.

Meie organisatsioonis rõhutame eriti isamaa-armastust, omakultuuri ja rahva omapära arendamist. Ühtlasi tahab „Eesti Noorte" organisatsioon rõhku panna kõigi rahvakihtide lähendamisele, et linn mõistaks maad ja maa linna, et tööline mõistaks intelligentsi ja intelligents töölist — ühe sõnaga viia organisatsiooni tegevuse kaudu noori kõigist rahvakihtidest lähemale üksteise mõistmisele, arendades tugevamaks seda mõistet, mille väärtust kogesime meie rahva juures raskel õppetunnil, kommunismi ajajärgul.

Noored! Usaldage oma juhte. Kui nad kord juba on võtnud organisatsiooni juhtimise oma kätesse, siis teevad nad seda täie veendumusega, et täidavad oma kohust eesti noorsoo ja rahva vastu. Nad on teadlikud ka enda peale võetud ülesannete raskustest ja loodavad neist ülesandeist jagu saada ühistes pingutustes koos teiega, noored!

Eesti noor, kui sa ka viibiksid koolipingil, vabrikus või maal adra taga, sa oled kõikjal eesti rahva väärtuslik liige. Sa pead kasvama ja arenema üha tublimaks. Sa leiad täielikku mõistmist oma isikule ja püüetele ühises „Eesti Noorte" peres.

Olgu teretulnud meie organisatsiooni ka iga endiste noorsoo-organisatsioonide noor ja juht, kes rahvustegevust mõistab ja on valmis sooja südamega liituma ühiseks loovaks tööks.

„Eesti Noorte" organisatsiooni juhtkond alustab oma tegevust kindlas usus, et tegelik töö ise kord näitab ja saab õigustama nii noorte kui ka seltskonna ees oma õiget olemasolu.

Ma lõpetaksin meie Omavalitsuse juht dr. Mäe sõnadega: „Nii nagu päike on talvel päris madalal ja kevadeks tõuseb, et loodust elustada, nii on ka eesti rahva ajaloos olnud aegu, mil olud olid väga rusuvad. Kuid ükski neist ajaloolisist ajajärkudest pole suutnud murda eesti rahvast, vaid ikka jälle on ta üles tõusnud ja tõestanud kogu maailmale oma elujõudu."

21 nais-julgeolekupolitseinikku lõpetas kooli

Eesti Julgeolekupolitsei Koolis Tallinnas toimus reedel lõppaktus, kus loeti õppetöö lõpetatuks 21 nais-julgeolekupolitseinikul. Naiskursandid viibisid koolis 3 kuud ja sooritasid ka praktikaaja poliitilises ja kriminaalpolitseis. Neid varustati õppetöö kestel teadmistega neis küsimustes, mille lahendamiseks naised on sobivamad. Kõik naisassistendid on nüüd juba kohtadele määratud.

Kursuste lõppaktusest Julgeolekupolitsei Koolis võtsid aukülalistena osa Saksa Julgeolekupolitsei komandöri asetäitja Eestis SS sturmbannführer dr. Ullmann, EestiOmavalitsuse juht dr. Mäe, Eesti Julgeolekupolitsei juht maj. Mere jt.

Aktuse avas Julgeolekupolitsei Kooli juhataja kapten Parrest. Järgmisena kõneles Eesti Julgeolekupolitsei juht major Mere, kes rõhutas naisassistentidele nende töö tähtsust. Sõna võttis ka Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe, kes selgitas naise osatähtsuse tõusu tänapäeva ühiskonnas, kuna naine osutub sobivamaks mehest mitmetel tööaladel. Ka Julgeolekupolitsei teenistuses on ülesandeid, mille täitmisel naine on edukam ja asendamatu. Dr. Mäe soovis oma kõne lõpul naisametnikele head kordaminekut, töötahet ja puhast südametunnistust.

Aktuse lõpul jagati välja lõputunnistused. Sõna võttis ka lõpetajate esindaja. Lõpuks kõneles veel Saksa Julgeolekupolitsei komandöri asetäitja Eestis SS sturmbannführer Ullmann, kes rõhutas, et Saksamaal on naised juba heade tulemustega rakendatud julgeolekupolitsei ülesannetesse.

Õppepäevad vangistusasutuste personaalile

Reedel ja laupäeval toimusid Harkus Vangimajade Valitsuse korraldusel õppepäevad vangistusasutuste personaalile. Õppepäevad avas Õigusameti juht dr. Holz, mille järel kõneles Eesti Omavalitsuse juht dr. Mäe. Õppepäevade raames järgnesid referaadid mitmetelt saksa ja eesti eriteadlastelt. Õppepäevad lõppesid ühise koosviibimisega Harku mõisa ruumes.

Riigitööteenistuslased asuvad teele

Täna toimub Tallinnas vabatahtlike riigitööteenistuslaste ärasaatmine. Teele Saksamaale asuvad 90 noormeest ja neiut. Nendest on suurem osa abituriendid, kes asuvad sooritama oma tööteenistuskohustust ülikooli õpingute eel.

Kindralkomissari esindajana jätab tööteenistuslastega jumalaga Tallinna jaamas Tallinna linnakomissar W. Mentzel.

Noortega liituvad Riias veel läti vabatahtlikud riigitööteenistuslased, misjärele jätkub sõit määratud asukohtadesse.

Korraldatakse üliõpilas-asendusteenistus

Abiturientidele, kes soovivad ülikoolidesse astuda ja pole tervislikel põhjustel riigitööteenistusse vastu võetud, korraldatakse üliõpilas-asendusteenistus, mis vastandina suletud formatsioonides toimuvale riigitööteenistusele sooritatakse individuaalselt. Asendusteenistuse kestus on sama, mis riigitööteenistusel.

Asendusteenistuslaste töölerakendamist korraldavad piirkonnakomissari tööametid kokkuleppel Haridusdirektooriumi ja Eesti Rahva Ühisabiga. Tõendid asendustööteenistuse sooritamise kohta annavad vastavad tööametid. Asendustööteenistuslased saavad oma töökohalt ülalpidamise ja taskuraha.

Need, kes ei ole vastu võetud riigitööteenistusse ja soovivad sooritada üliõpilas-asendustööteenistust, peavad aegsasti end üles andma piirkonnakomissaride tööameti juures.

Käitiste korrastusnädal Pärnus

Eesti Kutsekogude Keskliidu Pärnu osakond kuulutas 10. — 18. oktoobrini välja käitise korrastusnädala. Korrastusnädala avamiseks toimus „Endla" teatri saalis laupäeval töökoosolek, millest võtsid osa Pärnu linnas ja Pärnumaal asuvate käitiste, asutuste ja ettevõtete juhatajad ja käitisevahendajad ning vallavahendajad — kõik koos oma abidega. Osavõtjaid kogunes ruumikas teatrisaal täis.

Avasõna ütles Eesti Kutsekogude Keskliidu Pärnu osakonna juhataja Hark. Korrastusnädalale soovis edu ja õnnestumist Pärnu piirkonnakomissar Bombe. Referent kindralkomissari juures A. Dürhammer kõneles kutseoskuse arendamisest käitistes ja sõjamajanduse tööpoliitikast. Pärnu piirkonnakomissari tööameti juhataja Bender kõneles järgnevalt tööjõudude otstarbekast rakendamisest. Ettekannetega õhukaitse korraldamisest käitistes esines KÕ instruktor Pärtel ning Eesti Kutsekogude Keskliidu „Puhkuse ja Elurõõmu" ülesannetest ja rakendamisest käitistes H. Rebane.

Eesti vabastamise aastapäeva pidustuste eeltööd Valgas

Seoses Eesti maa-ala enamlikust terrorist vabastamise aastapäeva pühitsemisega 21. oktoobril toimus reede õhtupoolikul Valga maavalitsuses Valga maavanema V. Vellneri juhatusel nõupidamine, millest võtsid osa linnapea Männik, Võru-Valga abiprefekt Laas, Valga Omakaitse juht major Zeeman, ERÜ Valgamaa osakonna juhataja Lepik, Rahvakasvatuse Valga büroo oskonna juhataja Truusmann, „Säde" teatri direktor Piller ja teisi. Nõupidamisel asuti seisukohale, et vabastamispäeva pühitsemise pidustused tuleb korraldada Valgas ja Helme piirkonnale Tõrvas, peale selle Harglas, Karulas, Tõllistes, Sangastes, Kuigatsis. Valgas toimub päevakohane aktus, kuna õhtul kantakse „Säde" teatris ette Albert Kivikase „Nimed marmortahvlil". Ühtlasi on vabastamispäeva puhul kirikuis päevakohased jumalateenistused.

KONSTAABEL J. KALA 50-AASTANE

Konguta rajooni konstaabel Johannes Kala pühitses pühapäeval, 11. oktoobril oma 50 a. sünnipäeva. Sündinud on Kala Tarvastus, õppinud Suislepa kihelkonnakoolis. Asus 24-aastasena Kongutasse, kus algul oli kantseleiametnikuks. Alates 1918. a. detsembrikuust kuni tänini — välja arvatud kommunistide aeg — on Joh. Kala olnud Kongutas konstaabliks, kellena ta on võitnud kodanike üldise lugupidamise ja poolehoiu.

Eesti lapsed jõudsid Saksamaalt tagasi

Loodi palju sõprussidemeid saksa noortega ja noorsoojuhtidega

Pühapäeva õhtul jõudsid Tallinna tagasi eesti lapsed, kes saksa rahva-heaolu organisatsiooni kutsel ja kindralkomissari korraldusel tegid kuu aega kestnud ringreisi Saksamaal. Pikalt reisilt saabuvaid noori olid tulnud Balti jaama vastu võtma Kindralkomissariaadi haldusnõunik Schott, ERÜ direktor O. Leesment ja rohkesti vanemaid, kes kannatamatusega ootasid oma laste saabumist.

Orkestrilt kõlasid marsihelid. Meie noorte reisiseltskonna reetsid juba eemalt hele tervituskisa ja lehvitavad käed vaguniaknail. Pärast esimesi südamlikke tervitusi jällenägemisrõõmus rivistati lapsed perroonile. Kindralkomissariaadi osakonna juhatajale, haldusnõunik Schott'ile esines ringreisi juht ordensjunker dr. Topf. Seejärel tervitasid noori käepigistusega haldusnõunik Schott ja ERÜ direktor O. Leesment. Haldusnõunik andis lastele edasi kindralkomissari SA obergruppenführer Lietzmanni küllakutse Kadrioru lossi, et ühiselt jagada reisimuljeid.

Ringreisilt saabunud lapsed kinnitavad üksmeelselt, et lõppenud matk Saksamaale oli väga huvitav ja et teekonna kestel on noore reisiseltskonna eest hoolitsetud eeskujulikult.

Nagu noortega kasvatajana kaasas olnud õpetaja Robert Keres kiirvestluses reisi viimase osa üle märkis, on meie tütarlapsed viibinud 16. sept. — 2. okt. noortelaagrites Alpides ja poisid Augsburgi ümbruses. Hiljem kohtusid kõik lapsed Augsburgis, kus jällenägemisrõõm oli muidugi suur. Seal selgus kõikide heameeleks, et sõidetakse ühiselt Alpidesse. Pärast lühikest peatust Münchenis viibisid lapsed mägedes, kust nad sõitsid tagasi üle Müncheni Berliini.

Berliinis peatuti 3 päeva, tutvudes linna vaatamisväärsustega ja külastades muide ka Berliini kuulsat loomaaeda Zoo'd. Berliinis kõnelesid ja laulsid meie lapsed ringhäälingus heliplaadile, mis anti edasi ühes eestikeelses saates. Lõpuks toonitas hr. Keres, et reis õnnestus hästi. Saksamaal, kus eesti noortesse suhtuti väga hästi, loodi palju sõprussidemeid saksa noorte ja noortejuhtidega.

Laulupeole registreerimise lõpptähtajaks 1. november

Kooride ja orkestrite 12. tänu-üldlaulupeole registreerimise lõpptähtajaks on määratud 1. november s. a. Samaks tähtajaks tuleb neil kooridel ja orkestritel, millistel seni lauljate-mängijate arv oli lahtine, teatada oma praegune arvuline koosseis. Registreerimise lõppemise järel jaotatakse koorid eelproovipunktidesse ja määratakse eelproovide tähtajad. Eelproovid algavad pärast jõulupühi, mis ajaks kooridel peavad olema laulud läbi harjutatud.

Seni on registreeritud laulupeole 617 koori ja orkestrit umbes 18.000 laulja-mängijaga.

E. V. Saks

Legend talupojast

3

Saamu Saksa paosolek oli alanud eelmisest sügisest ja kestnud nii salapäraselt, et suurema osa tema sõpradegi poolt peeti teda kiriku hingekirjas seisnute hulgast mahakustutatuks. Võib-olla ei uskunud Elogi enam, et ta mees kõnnib elavate radu. Ometi tarvitses siit kesaväljalt ainult mõned kilomeetrid suunduda kagusse, et jõuda ta esiisade kodusse. Kuid Saamu oli tõotanud iseendale, et ta tuleb oma päristallu kas vaba peremehena või siis tabagu teda ta isa saatus. Vangi kannatlikkusega oli ta kogu talve veetnud väikeses metsavahi-talus, saaginud puid, püüdnud paeltega jäneseid, metsalinde ja kevadel harinud põldu kahe sulase eest. Varjupaika andnud vanapoisist metsavahti ja ta põdurat ema eraldas küladest kilomeetrid soist noormetsa. Lahutatuna maailmast, puudusid Saamul võimalused isegi oma naisele või vennale teadete saatmiseks. Ja kui ta unes või ilmsi tegi enesele osavõtmatuses või hoolimatuses etteheiteid, siis ta kohe leidis troosti oma kõikumatus usus kevadel puhkevasse võitlusse. Veendunud, et varsti on vili küps tema ja teiste samamõtteliste tarvis, ta loobus isegi varatalvisest Soome-retke mõttest. Küll saabus kevad, ent mitmed kuud veel pidi ta hambaid kiristades ootama, kuni hakkasid lennukid parmudena põrisema, kuulipildujad rohutirtsudena ragistama ja õhutõrjekahurid sokkudena haukuma.

Nüüd ta suundus raskel sammul vallamajja. Eile oli metsavendadega liitunud üks perepoegadest. Samalt mehelt saadi teade, et täna hommikul peetakse vallamajas evakueerimise asjus punaste koosolek. Enesekindlus kogu olekus, läheneb Saamu vallamajale. Ta soovis ühele eidekesele jõudu, silitas kellamehe tütre pead ja astus siis eeskotta. Siin kohtas ta üht kirikuküla vanaperemeest. Mees avas suu tervituseks, kuid näis siis iseend mitte uskuvat ja väljus, pead raputades.

Mõlemaid uksepooli järsu tõmbega avades ilmus Saamu valla täitevkomitee nõupidamistoa lävele.

„Tere!"

Paar meest kostsid samaga. Juku Sannik oli esimene, kes ta ära tundis ning püsti hüppas. Samal hetkel suunas Saamu püstolitoru istuvale meeste-rühmale. Hääletus vallutas ruumi.

„Kes on esimees?" küsis Saamu.

Täitevkomitee vaikis.

„Mina olen kodanliku valitsuse volinik Kambja vallas. Kes on teie hulgas esimees?"

Paar meest köhatasid.

Kui lasu kaja ruumist haihtus ja kingsepp reiest haavatuna püherdas koos tooliga seina ääres, tõusid kõikide koosolijate käed ning näpud suundusid Juku Sannikule.

„Tervita peremeest!"

„Tere — noorhärra."

Saamu pilk jäi peatuma punasele nurgale.

„Härra esimees! Tõmba need punased kaltsud seinalt maha. Aga ruttu!"

Abipaluv pilk kord paremale, kord vasakule, tõusis Juku Sannik toolile, ulatas pihku punase kanga nurga ja tõmbas selle kärinal alla. Lauasistujad võpatusid.

„Hoidke käed nagu koolipoisid laual. Kes liigutab . . . . !"

Sannik kiskus nüüd maha sirbi ja haamri lipu. Lükkas kanga otsast alla ENSV viljapeadega vapi, mille purunemisest tekkis valget krohvitolmu.

Kohe järgnes Saamult uus käsklus:

„Nüüd pildid maha!"

Juku Sannik võttis mõnulevalt naeratava „isakese" pea ühes raamiga käte vahele.

„Sõtku puruks!"

Sannik jäi avasui seisma.

„Sõtku ta puruks, sa punane lojus . . !"

Saamu käsi tõusis.

Ja Juku Sannik pihustas mõlemal jalal hüpates ebajumala näo. Sama saatus tabas Leninit, Marxi ning Engelsit.

Täitevkomitee meeste pilgud pöördusid ootavalt Saamule. Talumees muheles.

„Nüüd mine seina äärde, tõsta vandeks kolm näppu ja ütle: . . . Mis sa krimpsutad nägu! Ütle nüüd: vannun truudust eesti rahvale!"

„Vannun truudust eesti rahvale!"

„Tõotan igavesti loobuda kommunismi lollist lobast!"

„Tõotan igavesti loobuda . . ." Juku Sannik neelatas. Ta oli higine ja lõuendvalge.

„Tahad minna oma paradiisi," nähvas Saamu ja tõstis relva.

„ . . . kommunismi lollist lobast!" kugistas Sannik.

„Nean maa põhja Stalini — eesti rahva suurima mõrvari!"

„Nean . . . maa . . . põhja . . . "

„Rutem!"

„Stalini — eesti rahva suurima mõrvari."

„Järgmine mees!" käsutas Saamu.

Seina äärde astus nüüd üks tedretähniline mehenäss ja vuristas etteöeldud teksti nagu laps jõulusalmi. Kui kõik mehed olid oma vandesõnad lausunud, pajatas Saamu:

„Meie ei taha teie verd valada. Kui teie ühe siinse valla inimese juuksekarva ka kõverdate — siis me teeme „suure õpetaja" Stalini käsu alusel: ei teie ega ükski teie omakseist ei pääse karmi kohtu käest. Nüüd pange valla kassa lauale." Juku Sannik võttis raudkapist paberisse mässitud paki ja ulatas selle Saamule.

Lukutanud mehed seinakappi, ruttas Saamu Saks köögi kaudu õue. Maja ees oli ärevaid hääli kuulda.

Pargis külitasid ta kaaslased — metsavennad.

„Mida sa seal nõnda kaua küll tegid?" küsiti.

„Valla kassa tõin ära. Segased ajad. Kes teab, mis nad rahva rahaga teevad."

„Tõid ära . . ." imestasid metsavennad. „Ah siis selleks sa kippusidki alevisse. . ."

„Nüüd läheme. Pistsin kepi otse herilase pessa. Varsti on nad siin."

Mehed taandusid heinamaale. Taevas oli selge, kuid lõunas kõmises äike.

„Kas kuuled?"

Meeste nägudele ilmus sära. Esimest korda nende kuulmenahad püüdsid kahurite kontserti.

VII

Elo tõstis oma silmad, mis nagu helesinised tuvid üha lendasid üles päikese poole, üles kuu poole, kuid ikka ja alati jäid alles. Ta unetute ööde palvete ime oli täitunud. Saamu seisis taas koduõuel. Habemesse oli kasvanud ta mees ja kahvatul näol helkisid silmad sügaval peakoopas, kuid ta oli nõnda heatujuline, et hambad välkusid. Saamu istus saagiks-saadud ratsul nagu muistselt sõjasõidult taastuv malevlane. Ta oli kodurajal ruttavalt ratsutanud nagu kuulujutt, mis hüppab jalgadeta, lendab tiibadeta ühe päeva jooksul kümnesse külla. Nüüd, millal aasta aega vidusilmalised ja rangisjalgsed olid sõtkunud eesti mehe vainudel ja rüvetanud paljusidki taresid, hakati nägema ja osalt vaagida oma kodukolde väärtust. Kaugelt parem kämblalaiune kodu kui vakamaa võõral maal. Jälle oli Maarjamaal ajalooliste relvavendade abil rajatud julgeolekutunne ja külvatud lootuseseeme. Rahvas sai taas usu tulevikku, mille pärast maksis töötada ja elada.

Elo ja Saamu tervitus oli pingeline, kuid sõnakehv. Väike Tõit ees, astusid nad käsikäes peretuppa, kus laud oli pidulikuks puhuks valge linaga kaetud. Isegi söök, mille võtmist laua otsas istuv Vidrik ristitatud kätel õnnistas, rääkis päeva tähtsusest. Kõrvuti rasvakillukestest läikivate verikäkkidega auras liual sealiha. Ja kaerakile-taldrikud seisid kõrvuti koduõlle-kannudega.

Sel päeval oleks nagu kirjutatud Ala-Räni vanasse perekonna-piiblisse:

„Sa jääd oma maa isandaks, kui sa sõrmitsed mulda sama omandamishimuga nagu kulda."

Ja teisale:

„Taha ikka enamat, kuid mitte seda, mis ligimese kojas, vaid seda, mis tuules, maas ja vees."

Taas läks tõeks eesti vanasõna: „Talupoja sugu ja paju võsa ei kaota keegi ära."

(Lõpp)

Õnnetu inimene

Ta õõtsus mulle vastu, suur ja pehme nagu leivaküna, milles tainas on üle kerkinud. Võtsin vastu ta väljasirutatud käe, mida hoides oli tunne, nagu oleks mulle tükk karbonaadi pihku pistetud.

„Tere, preili Mätti! Kuidas käsi käib? Pole teid ammu aega enam näinud!"

No kus ma võisingi teda näha, kuna ta olnud vahepeal mitu nädalat maal põllutööl — „vihma uhtuda ja päikese pleekida", nagu preili ilmekalt väljendas. Ja üldse: küll on nüüd aga aeg! Kes oleks võinud seda ette öelda, ei saa ennast nii kurnata ja vaevata, et ei jõua tõsta enam jalga jala ette kah.

Ma viitasin tagasihoidlikult füüsilise töö tervislikkusele ja tugevale maatoidule.

Plära, puha plära! Esiteks olevat maatoit hirmus ühekülgne, ja teiseks olevat praegu selline aeg, et söö kas või nagu hobune, kuid kõht on ikka tühi ja inimene lõpeb vägisi otsa.

„Kujutage ette, ma olen viimasel ajal 5 kilo ja 12 grammi kaalust maha võtnud! Kas te oskate seda endale ette kujutada? Kas te teate, kui suur purgitäis võid on viis kilogrammi? See on lihtsalt kohutav! Ko-hu-tav! Mulle ei tule uni enam peale kah, kui ma selle peale mõtlen! Saate aru: viis kilogrammi!"

Katsusin preili Mätile sisendada usku, et selle purgitäie puudust pole õieti märgatagi, ja et ta on minu arvates nüüd niisama kena nagu vanastigi, kui mitte isegi . . .

Kuid ta ei lasknud mind rääkida. Lugu on ja jääb kohutavaks. Temal ei seisa enam riided õieti seljas. Kleit ripub nagu varnas. Ärgu ma katsugu tühjade sõnadega sellist raske aja nähtust leevendada. Ta teab isegi, et nüüd peavad kõik kannatama. Ka ta papal on kõht kadunud ja mamma on jäänud peaaegu slangiks, nii et lihtsalt kahju on teda vaadata.

Preili Mätt oli nii trööstimatu ja õnnetu, et minagi härdusin ja lubasin talle oma tubakakaardi, mille ta mult lõpuks välja kauples kilo või ja kümne paari munade vastu.

Raputasin hüvastijätuks preili Mäti kätt, kui talle veel midagi meenus:

„Teate, te nagu liigute kah rohkem inimeste hulgas. Kui kuulete, et kellelgi on ära anda paar siidsukki, pidage siis mind meeles. Ma võin vastu anda suhkrut või püülijahu. Muidugi mitte taevas teab kui palju. Meil on veidi tagavaraks. Vanast ajast muidugi. Ärge siis unustage! Hüvasti!"

Vaatasin talle järele. Võib-olla preili Mätt on tõesti õnnetu, sest ta on alati olnud õnnetu. Mulle meenus, kuidas ta vanasti kohvikus rüüpas ettevaatlikult kooreta-suhkruta kohvi ja mulle usaldas, endal alasti ahastus silmis, et ta sööb vähe nagu linnupoeg ja neelab tohutult patentpille, mis peaksid mõjuma, kuid siiski ei mõju. Tema 84 kilost ei kao ükski gramm. Pigem tikub ihutugevust juurde tulema. Oi, preili Mätt oli sel ajal nii õnnetu! Ma võin kinnitada, et selle tõttu ta väikeste silmade pilgus oli alati midagi kurblikku ja unistavat. See pilk oleks võinud tunduda isegi romantilisena, kui ma poleks teadnud selle põhjusi: ta mõtles kahele masseerijale, kes olid tema kallal töötades kõhnaks jäänud. Võib-olla aga ka punktrollerile, mis oli kuu aja jooksul siledaks kulunud . . .

Nüüd on siis preili Mätt viis kilogrammi maha võtnud. Ma ei oska kujutleda, kuidas preili Mätt selle üle oleks vanasti rõõmustanud. Nüüd on ta aga selle üle õnnetu, sest preili Mätt peab ju kah sõjaajal millegi üle õnnetu olema . . .

Ma

Lahke meel — edu tööl!

450 aastat Kolumbuse esmakordsest saabumisest Ameerikasse

Christoph Kolumbus

Kuni keskaja lõpuni oli suur osa maakera pinnast Euroopa rahvale tundmatu. Maateaduslikud teadmised piirdusid eeskätt Euroopa, Põhja-Aafrika ja lõunapoolse Aasiaga, s. o. Vana-maailma keskseimate osade tundmisega, kuna teiste kontinentide olemasolu kohta esines vaid mõningate teadusemeeste oletusi. Selleaegne kristlik maailm oli pidanud kestvat võitlust islami rahvastega Oriendis. Lõpuks okupeerisid türklased Euroopa ja Ida- ning Kagu-Aasia maid ühendanud mandrilised kaubateed. Ka läksid Euroopa rahvastele tähtsad idamaised kaubad mandrilisil *teil transporditulna paljude vahendajate tõttu* liiga kalliks. Tekkis vajadus leida selliseid kaubateid, mis võimaldaksid takistamatut ja otsest suhtlemist Indiaga ja Molukkidega, kui Euroopat vürtsidega, värvainete, pärlide, vääriskividega jne. varustavate maadega.

Otsides mereteed Indiasse õnnestuski portugallasel Vasco da Gama'l 1498. a. jõuda ümber Aafrika lõunatipu Indiasse, kust levis eurooplaste tegevusväli ka Taga-Indiasse ja Malaia saarestikku. Kuna selleaegse Firenze astronoomi Paolo dal Pozzo Toscanelli ekslikkude arvestuste järgi vahemaa Euroopa läänerannikult Aasia idarannikuni ligikaudu kaks kolmandikku maakera ümbermõõdust ehk 230 pikkusekraadi pidi moodustama, pidi mere kaudu lääne suunas Indiasse sõites see vaid 130 pikkusekraadi kaugusel olema. Seega olulisel määral lühem kui idasuunalised teed Indiasse. Oma arvestused ja vastava kaardi saadab Toscanelli 1474. a. Portugali kuningale koos kirjaga, kuidas lääne suunas kõige kergemini teed vürtside maale leida võiks. Kuigi sel kirjal kuningale polnud tagajärgi, laseb hiljem ka pärastine Ameerika avastaja, Kolumbus omale saata ärakirja sellest Toscanelli kirjast.

Christoph **K o l u m b u s** (*Cristoforo Colombo, Cristóbal Colón*) on sündinud arvatavasti aastal 1446 või 1447 Genuas kangru vilenda pojana. Noorena pidas ta, samuti kui ta isagi, kangru ametit, tehes aga juba noorena sõitusid Levanti kaasa. Ta vanemad asusid elama Savonasse, kus nad ikka enam vaesustuvad. *Aastal 1477 reisib Christoph Portugali*, kus ta ühe itaallase tütrega abiellub. Lissabonist teeb ta sageli kaasa meresõite Guineale ja arvatavasti ka isegi Islandini. Mõte lääne suunas üle ookeani purjetamiseks näib tal seal tekkinud olevat, mis ergutust leidis kosmograafilise kirjanduse lugemisest (näit. Petrus de Alliaco — *Imago mundi*).

Hoolimata eespoolmainitud ergutavast Toscanelli kirjast, ei lähe ka Kolumusel korda *kuningalt kavatsetavaks merereisiks* toetust saada ja ta lahkub 1483. a. palku pettunult Portugalist ja siirdub Hispaaniasse. Ka siin ähvardab teda algul ta kavade tagasilükkamine. Alles St. Maria de la Rabida kloostris Palose lähedal leidis ta plaan kloostriülema poolt õiget arusaamist ja tarvilist toetust ja vaheldust õukonnas, nii et kuninganna Isabella kassameister St. Angel vastavate kokkulepe põhjal 1492. a. 1.140.000 maravedi'd Kolumbusele ta kava teostamiseks laenu andis.

Oma esimest teekonda lääne suunas Indiasse alustab Kolumbus 3. augustil 1492. a. Palosest kolme purjekaga, millest suurem, Santa Maria, vaid 100-tonnine, teised, Pinta ja Nina, poole või veelgi vähemad. Ta ise juhib 50-mehelise meeskonnaga *Santa Mariat*, kuna väiksemate purjekate juhtideks on Palose lähedalt meremeeste perekonnast pärit olevad vennad Pinzonid. Kanaari saarestikus peatuti Gomera saarel Pinta vigastuse tõttu. 6. sept. purjetatakse sealt lääne suunas edasi. Sõitu soodustab liikumine kirdesuunaliste passaattuulte piirkonnas. 7. oktoobril võeti suund edelasse ja jõuti 12. **oktoobril** 1492. a. Guanahani saarele, Bahama saarestikus, mille Kolumbus San Salvador'iks ristis, tõenäoliselt praegu Watlingi saare nime all tuntud saar Bahama saarestikus. Kolumbus uskus ühe India ranniku lähedasele saarele saabunud olevat ja otsides kullamaid reisis ta lõuna poole ning avastas 28. okt. Kuuba ja hiljem ka Haiti saare suurte Antillide saarestikus. Sinna ehitas ta kindlustuse, kuhu ta oma meestest 39 meest meeskonnaks jättis, ja ise Hispaaniasse tagasi purjetas.

Peale selle reisi teeb ta veel kolm reisi „Indiasse" ja avastab Väikesed *Antillid*, Porto-Rico, Jamaika, Lõuna-Ameerika mandri Orinoco jõe suudme kohal, ja Vahe-Ameerika Hondurase kohal, saades ka esimesi teateid merest teisel pool maad. Oma teisel reisul, millele ta korraldas 17 laeva ja 1500 mehega, asutas ta Haiti saarele kindlustatud linna Isabella, kuna ta esimesel reisil asutatud kindlustus vahepeal kogu meeskonnaga oli hävitatud. 21. mail 1506. a. sureb kibestunult ja ilkeikuna maadeavastaja usus ja teadmises, et ta on avastanud Püha Kolmainu ülesandel tee lääne suunas mere kaudu Indiasse.

Kolumbuse esimese reisi suurim purjekas Santa Maria, rekonstruktsioon

Kuna hiljem selgus, et Kolumbuse mitmekordselt *avastatud maa pole India, vaid Vana-maailmale senitundmatu kontinent*, jäi Vahe-Ameerika saarestikule nimeks „Lääne-India", vastandina päris e. Ida-Indiale Aasias.

Varsti peale teadete levimist Kolumbuse saavutuste üle hakati korraldama arvukamalt avastusretki uuele maale. Kuna süstemaatilisemaid avastusretki esimestena hakkasid korraldama portugallased juba kuningas Juhan I Suure ja ta järglase, ajaloos Heinrich Meresõitja nime all tuntud printsi ajal, *tekkis portugallastel juba peale Kolumbuse esimest reisi huvi uue meretee ja võimalikkude uute maade olemasolu vastu*. Mõlemate riikide, Hispaania ja Portugali tegevusruumi ja koloniaalvalduste piiriks määrati paavst Aleksander VI vahendusel mais 1493. a. *100 leeguat Azoori ja Kapverdi saartest lääne pool olev mööda Atlandi ookeani, poolusest pooluseni kulgev meridiaan*. See demarkatsioonijoon pikendati uue bullaga sept. 1493. a. ka maakera teisele küljele, nii et see kaheks poolkeraks jagatud oli, millest üks pool portugallastele ja teine hispaanlastele pidi kuuluma. 7. juunil 1494. aastal nihutati see omapärane, maakera kahe selleaegse merevõimu vahel kaheks poolkeraks poolitav piir senise 100 leegua asemel 370 leeguat Azoori saartest lääne, milline joon vastab ligikaudu 46. läänepikkuse kraadile Greenwichist arvates. Uus piirijoon jättis Ameerika, välja arvatud Lõuna-Ameerika kirdepoolne nurk, *mis jäi uuest demarkatsioonijoonest ida poole*, hispaanlaste teotsemisruumiks. Viimastel õnnestuski võrdlemisi kergesti vallutada sealsed atsteekide ja inkade riigid, kuna nende kultuur oli Euroopa kultuurist tunduvalt madalam. Kaugeltki nii hõlpsasti ei edenenud India ja Aafrika idaranniku koloniseerimine portugallastel, kes leidsid sealt eest tihedamini asustatud ja kõrgema kultuuriga riike ning sattusid seal vastuollu islami *ekspansioonihuvidega*. Kuigi hispaanlased nõudsid enestele valitsust Kolumbuse avastatud Uue-maailma üle, ei leppinud sellega teised Euroopa riigid. Peagi hakkasid hispaanlaste ja portugallaste kõrval, viimastele kuulus ju paavsti korralduste kohaselt kirdepoolne nurk L.-Ameerikast, inglased, prantslased, *hollandlased*, sakslased, rootslased, taanlased jt. avaldama pretensioone P.-Ameerikale ja „Lääne-Indiale". Pikapeale osutusid inglased hispaanlaste ja portugallaste kõrval võitluses meretaguste maade pärast kõige menukamaks, suutes aeg-ajalt Põhja-Ameerikast välja tõrjuda Prantsusmaa ja teiste Euroopa riikide võimu. Enamik Uue-maailma kaksikkontinendist, mille pikkus põhjast lõunasse ühes saartega 15.500 km ja pindala 38,4, koos saartega aga 42 milj. r.-km, jäi aga Hispaania mõjupiirkonda ja kujunes koos Portugali valdustega nn. ladina kultuuri maaks. Vastavalt sellele ongi mõned maadeteadlased nimetanud Kesk- ja Lõuna-Ameerika Ladina-Ameerikaks e. Tulevikumaaks, kuna aga anglosakside võimupiirkonda sattunud Ameerika kaksikkontinendi *põhjaosa* Anglo-Ameerika e. Dollaritemaa omale nimeks on saanud.

Seoses Ameerika avastamisega Chr. Kolumbuse poolt tekkis peale geopoliitiliste probleemide ja Euroopa kultuuri levimise võimaluste ka rida muutusi majanduselus. Meretagused maad läänes hakkasid Euroopat varustama mitmesuguste tooraineteega, mida varem tuli vedada Indiast ja Malai saarestikust. Ameerikast toodi Euroopasse ka rida sealseid pärismaisi taimi, nagu kartul, mais ja tubakas, kuna seal hakkasid levima mitmed vallutajate poolt sinna üle viidud Vana-maailma kultuurtaimede, suhkruroo, kohvi jt. istandused. Kasvava läbikäimise tõttu uute koloniaalmaadega Ameerikas tähtsateks kaubalinnadeks said Portugalis Lissabon ja Hispaanias Cadiz ja Sevilla, eriti aga esimene neist. Siit lähtusid ja siia saabusid Ameerika asumaadega reeglipärast ühendust pidavad kaubalaevad.

Kuigi ammu enne Kolumbuse reisi olid Ameerikat külastanud viikingid ja vana-aja teadusemehed pidasid tõenäoliseks teispool maakera mandri olemasolu, jääb ikkagi *Uue-maailma tegelikuks avastajaks Christoph Kolumbus*, kes 12. okt. 1492, 450 aastat tagasi, maabus esmakordselt Ameerika juurde kuuluva Bahama saarestiku saarel. Avastatud kontinent ise kannab aga firenzelase Amerigo Vespucci reisikirjelduse järgi kirjelduse autori nime.

*

Aga mis on saanud Ameerikast tänapäev?

Samal ajal kui kõneldakse üksikisiku vabadusest, on Põhja-Ameerika rahva enamik alistatud halastamatule dollari-võimule. Peale Nõukogude Liidu leidub vaevalt teist riiki, mille kodanikud oleksid tehtud nivoord kuulekateks masinateks, kui Põhja-Ameerika riigid. Mitte ainult ei produtseerita vabrikutes autosid ja lennukeid jooksval lindil, vaid samuti toodetakse mehaaniliselt poliitilist arvamist ja kogu vaimuelu.

Nii on tänapäev meie silmade ees hargnev kurbmäng, mille haripunktiks sai tõsiasi, et haige mees temale usaldatud võimu põhjal kiskus põhja-ameeriklased sõtta kõigi nende rahvaste vastu, kelle järeltulijad elavad USA-s, lõppude-lõpuks tingitud dollarirezhiimist. Kõikjal, kus inimühiskonnast on tehtud mehaaniline mass ja kus püütakse oma puudusi varjata demokraatlikkude meetoditega, haaravad võimu juudid. Nii on see juhtunud ka Põhja-Ameerikas. Selle tagajärjel Ühendriigid automaatselt tehti riistaks ja lõpuks keskuseks kõigile Euroopa vaenlikele grupeeringutele. Samad inimesed, kes peaksid oma päritolu põhjal armastama Euroopat ja olema tänulikud aastasadu kestnud kultuurimõjudele oma endiselt kodumaalt, sunnitakse dollari ja juutluse poolt haarama relva, et koos bolshevismi ja briti plutokraatiaga hävitada seda, mida on üles ehitanud nende esiisad! Selline olukord õigustab otsust: Euroopal ei tarvitse tänapäev olla uhke sellele, et ta on avastanud Ameerika.

MÜNCHENI MALETURNIIR ei arenenud „kavakohaselt"

Suurmeister P. Keres kirjeldab Euroopa meistrivõistluste käiku

Hiljuti Münchenis lõppenud Euroopa maleesivõistlused polnud huvitavad mitte ainult oma lõpptulemuste suhtes, vaid pakkusid tähelepanelikule jälgijale sportlikku pinget juba esimesest voorust alates. Et turniiri lõpptulemus on juba kõigile teada, siis püüame järgnevas artiklis edasi anda pilti turniiri käigust, märkides seejuures põnevamaid üksikpartiisid ja muid sportlikult seisundilt huvitavaid momente.

Juba enne turniiri algust peeti maailmameister dr. Alechin kindlamaks kandidaadiks Euroopa meistri tiitlile, kuid lootusi anti ka teistele, esmajoones Keresele, Bogoljubovile, Stoltzile jt. Tegelikult turniiri esimesed voorud ei andnudki ühele ega teisele neist kandidaatidest mingeid tähelepanuväärseid paremusi, sest Alechin võitis võrdlemisi kergesti nii Barcza kui ka Napolitano, kuna Keres ja Bogoljubov võitsid vastavalt Rabari ja Rellstabi ning mängisid omavahelise partii viiki.

Üllatuslikult halbu tulemusi

saavutas turniiri alguses aga läinudaastane turniiri võitja Stoltz, kes esimeses voorus Napolitano vastu saavutas küll võrdlemisi lootusrikka seisu, siis aga kaotas puhtalt vankri ja seejärel loomulikult ka partii; samalaadne õnnetus juhtus Stoltzil ka teises voorus Foltyse vastu, kus ta samuti saavutas suurepärase seisu, kuid siis kaotas tähelepanematusest esialgu etturi ja hiljem veel poolunnitult viguri, mille järel partii hoidmine polnud loomulikult enam võimalik. Juba nende kahe esimese vooru järel võis seega tõenäoliselt väita, et Stoltz ei oma enam tõsiselt shansse esikohale, ja turniiri edaspidine jätk andis sellele väitele täieliku õiguse.

Kui keegi aga arvab, et kogu turniir möödus nii-öelda „kavakohaselt", siis lööb selele arvamusel jalad alt 3. voor, kus

maailmameister pidi vastu võtma üllatuskaotuse Rellstabilt.

Viimane mängis valgetega väga tagasihoidlikku avangut ja oli ilmsest viigiga nõus, kuid see tulemus ei meeldinud Alechinile nähtavasti põrmugi. Ta kahis võrdses seisus esiteks etturi, kuid see poleks veel partii edaspidisele käigule mõjunud otsustavalt, kui must mitte poleks lubanud valgele kasulikul viisil avada a-liini. Sellel vabal liinil tungisid valge rasked kahurid peatselt sisse musta positsiooni ja varsti pidi isegi maailmameister tunnistama, et sääraseil juhtumeil on alistumine parim tee partii lõpetamiseks. Et samaaegselt Keres võitis väga keerulise ja kombinatsioonirikka seisu Barcza vastu alles viimase ebatäpse lõpp-mängu käsituse tõttu ja Bogoljubov „tüssas" Rohatshekki täiesti kergesti viigistavas lõpp-mängus, siis möödusid nad mõlemad Alechinist ja asusid koos turniiri juhtimisele poolepunktilise edumaaga Alechini, Foltyse, Richteri ja Rellstabi ees.

Neljas voor tõi otsuse turniiri esikoha suhtes, kuigi see

Alechin-Kerese kohtumise

ajal sugugi veel selge polnud. Maailmameister kartis nähtavasti mingit teoreetilist uuendust ja avas seetõttu mängu täiesti tagasihoidlikult, saavutamata avangust mingit paremust. Et aga mõlemad seisu pingeliseks huvides hoidusid asjatuist vahetusist, siis kujunes tagasihoidlikust avangust väga huvitav keskmäng, kus Alechin mõningate peente manöövritega saavutas minimaalse paremuse. Partii tõotas alles paremaks kujuneda, kuid siis tegi Keres silmapiirile kerkiva hädaohu likvideerimiseks kaugelearvestatud katse seisu lihtsustamiseks. See osutus aga ühe lihtsa vastukäigu tõttu täiesti valeks ja andis valgele otsekohe tunduva materiaalse ja positsioonilise paremuse, mille suurendamine võiduks Alechini täpse tehnika juures polnud muidugi enam mingi probleem. Selle partii võiduga võitis maailmameister turniiri, kuigi see fakt selgus mõned voorud enne lõppu. Turniiri juhtimisele Alechin selle võiduga siiski veel ei pääsenud, sest Bogoljubov võitis oma partii Richteri vastu, kuigi alles pärast umbes 10-tunnist mängu, ja jäi maailmameistrist poole punkti võrra ette. Turniiri juhtijate hulka pressis ennast välja ka Rellstab, kes võitis lõpp-mängus Napolitano, pärast seda kui viimane kogemata kaotas temale nii tähtsa a-etturi.

Viies ja kuues voor ei toonud samuti muudatusi juhtijate koosseisus, ainult

Keresel õnnestus

võitudega Rellstabi ja Napolitano vastu asuda uuesti koos Alechiniga turniiri juhtimisele. Esimeses partiis kaitses Rellstab end väga tagasihoidlikult ja passiivselt, saavutamata valge tugevale rünnakule kuningatiival mingisugust kompensatsiooni liputiival, mistõttu valge rünnak tõi talle kiiresti võidu. Napolitano seevastu püüdis mängida jällegi liiga agressiivselt ja kahis juba avangus kvaliteedi; see kahing aga osutus valeks ja valge võitis lõpp-mängu igasuguse vaevata. Alechin mustadega mängides ei suutnud võita oma 5. vooru partiid Rohatsheki vastu, kuigi tal oli lõppmängus enamettur, kuid purustas seevastu järgmises voorus valgetega mängides Richteri, pärast seda kui viimane asjatult kahis vankri ja kaks vigurit lipu vastu. Bogoljubov langes aga veidi tagasi, kuna ta partiis Stoltzi vastu pääses ainult hädaga kaotusest õigeaegse lipukahinguga vankri ja oda vastu, kusjuures Stoltz tekkinud lõpp-mängu käsitas ebatäpselt. Halvemini aga läks tal partiis Foltysega 6. voorust, kus viimane saavutas avangu järel etturite ülekaalu liputiival, tungis vankritega sisse valge positsiooni, ja võitis lõpuks peene lõpp-mängukäsitusega oma vabaetturi tõttu a-liinil. Selle võiduga pääses Foltys turniiri juhtijate hulka, saavutades võrdselt Bogoljuboviga 4 punkti, kuna juhtijad Keres ja Alechin olid ainult poole punkti võrra ees. Rellstab langes kaotusega Kerese vastu tagasi, pealegi viigistas ta järgnevas voorus oma partii Rohatshekiga.

(Järgneb)

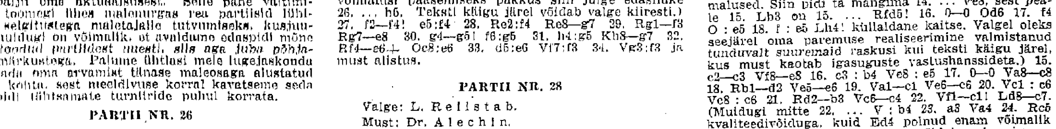

Mõttesport

Toimetaja: male-suurmeister P. Keres

Partiisid Münchenist

Tavaliselt oleme toonud „Postimehe" maleosas ainult põhjalike märkustega varustatud partiisid. Lähtudes seisundist, et üks hästiselgitatud partii on järelemängijale kasulikum kui kümme märkusteta partiid. Täna teeme aga selles küsimuses erandi ja toome rea partiisid võrdlemisi lühidate märkustega meistriturniirilt Münchenist. Nimetatud turniir lõppes *alles hiljuti ning, seepärast pole seal mängitud partiid veel laiemale lugejaskonnale tuttavad*. Kui tooksime need partiid endiselt põhjalike märkustega varustatult, siis saaksime tuua paari kuu jooksul ainult 8—10 partiid, misjuures nad kaotaksid palju oma aktuaalsusest. Selle pahe vältimiseks toomegi ühes malenurgas rea partiisid lühidate selgitustega maletajaile tutvumiseks, kusjuures muidugi on võimalik, et avaldame edaspidi mõne *siin toodud partiidest uuesti, siis aga juba põhjalike märkustega*. Palume ühtlasi meie lugejaskonda avaldada oma arvamist tänase maleosaga alustatud katse kohta, sest meeldivuse korral kavatseme seda edaspidi ühtsamate turniiride puhul korrata.

PARTII NR. 26

Valge: Dr. **Alechin**.
Must: P. **Keres**.

1. Rg1—f3 Rg8—f6 2. c2—c4 b7—b6 3. d2—d4 Oc8—b7 4. g2—g3 e7—e6 5. Of1—g2 Of8—e7 6. 0—0 0—0 7. b2—b3 d7—d5 8. Rf3—e5 c7—c6 (Lihtsam on otsekohe 8. ... c5, või ka 8. ... Rbd7.) 9. Oc1—b2 Rb8—d7 10. Rb1—d2 Va8—c8 11. Va1—c1 c6—c5 12. e2—e3 Vc8—c7 13. Ld1—e2 Ld8—a8 14. c4:d5 Rf6:d5. (Parem näib olevat 14. ... e:d5, sest teksti käigu järel saavutab valge kerge initsiatiivi. Selgub, et musta lipumanööver a8 polnud eriti õnnelik.) 15. e3—e4 Rd5—f6 16. b3—b4! Vf8—c8. (Juba siin kavatses valge järgneval vigast kergendusaktsiooni, mis viib otsetoed kaotusseisu. Muidu oleks ta siin omanud kindlasti mõne teise tee, näiteks 16. ... Vd8, *kavatsedes vastuaktsiooni d-liinil*.) 17. d4:c5 b6:c5 18. b4—b5 a7—a6?. (Pärast välja b6 nõrgenemist mis aga kuulub musta vigasesse plaani, muutub tema seis juba raskesti kaitstavaks. Oli vajalik 18. ... R:e5 ühes Vd7 jne. mõningate vastuvõimalustega.) 19. a2—a4 a6:b5 20. a4:b5 La8—a2 21. Rd2—c4!. (Seda lihtsat vastust ei pannud must oma ettearvestuses tähele, vaid lootis siin jätkule 21. L:a4 R:e5 22. R:e5 c4 jne. hea vastumänguga. *Nüüd kaotab must aga sunnitult materjali ja loomulikult ka partii.*) 21. ... La2—a8 22. Ob2:f6 g7:f6 23. b5—b6 Vc7—c6 24. e4—e5 Vc6:b6 25. Rc4:b6 Rd7:b6 26. Og2:b7 La8:b7 27. e5:f6 Oe7:f6 28. Rd2—e4 Of6—e7 29. Le2—g4+ Kg8—h8 30. Lg4—f4 Oe7—f8 31. Re4:c5! Lb7—c7 32. Rc5:e6 Lc7:f4 33. Re6:f4 ja must alistus.

PARTII NR. 27

Valge: P. **Keres**.
Must: L. **Rellstab**.

1. e2—e4 e7—e5 2. Rg1—f3 d7—d6 3. Rb1—c3 Rg8—f6 4. d2—d4 Rb8—d7 5. Of1—c4 Of8—e7 6. 0—0 0—0 7. a2—a4 c7—c6 8. Oc4—b3 b7—b6 9. Ld1—e2 a7—a6 10. d4—d5!. (Musta avangukäsitus on väga imelik, püüdes kindlale kaitseseisule, kuid parem, kui see negatiivne etturimanööver liputiival oli kindlasti süsteem 8. ... Lc7 ühes Ve8 ja Rf8. Teksti käiguga suleb valge tsentri ja alustab rünnakut kuningatiival.) 10. ... c6—c5 11. h2—h3 Rf6—e8 12. g2—g4 g7—g6 13. Oc1—h6. (See käik on vajalik, sest vastasel korral mängib must 13. ... Rg7 ühes f5 ja seisab hästi. Oda peab jääma seniks h6, kuni must ähvardab teostada edasilüket f5.) 13. ... Re8—g7 14. Kg1—h2 Rd7—f6 15. Vf1—g1 Kg8—h8 16. Vg1—g3 Rf6—g8 17. Le2—d2! Va8—a7 18. Va1—h1 Oc8—d7 19. Ob3—c4 Od7—e8. (Must otsustab jääda ooteseisu, kuid see taktika pole talle sugugi soodus. Ta pidi parem mõtlema vastumängule liputiival, milleks oli vaja teostada edasilüke b6—b5. Selleks oli siin — või ka hiljem — vajalik mängida Le8 või Lb8.) 20. h3—h4! f7—f6 21. Kh2—g2 Oe8—d7 22. b2—b3 Vf8—f7 23. Oc4—d3 Od7—c8 24. Rc3—e2 Oe7—f8. (Ähvardab küll R:h6 ühes Rf5, kuid parem oli enne vahetada R:h6. Nüüd võib valge oda taganeda e3, sest 25. ... f5 oleks vastuse 26. h5! tõttu kahtlane.) 25. Oh6—e3 Of8—e7 26. Rf3—g1 Rg7—e8. (Ainukesi — kuigi ka halbu — võimalusi pääsemiseks pakkus siin julge edasilüke 26. ... h5. Teksti käigu järel võidab valge kiiresti.) 27. f2—f4! e5:f4 28. Re2:f4 Re8—g7 29. Rg1—f3 Rg7—e8 30. g4—g5! f6:g5 31. h4:g5 Kh8—g7 32. Rf4—e6+ Oc8:e6 33. d5:e6 Vf7:f3 34. Vg3:f3 ja must alistus.

PARTII NR. 28

Valge: L. **Rellstab**.
Must: Dr. **Alechin**.

1. Rg1—f3 Rg8—f6 2. g2—g3 d7—d5 3. d2—d4 c7—c6 4. Of1—g2 Oc8—f5 5. 0—0 Rb8—d7 6. b2—b3 e7—e6 7. Oc1—b2 Of8—e7 8. Rb1—d2 Rf6—e4. (Seega saavutab must ainult seisu lihtsustamise, mis aga pole tema huvides. Loomulik jätk oli siin 8. ... Lc7.) 9. Rd2:e4 Of5:e4 10. Rf3—d2 Oe4:g2 11. Kg1:g2 h7—h5 12. h2—h3 f7—f5 13. f2—f3 h5—h4 14. e2—e4 Ld8—c7. (Tuli arvesse ka, kuigi oli päris kardetav, 14. ... h:g3 15. e:f5 e:f5 16. Le2 jne. mõningate vastuvõimalustega valgele.) 15. Ld1—e1 0—0—0 16. g3—g4 Oe7—g5?. (Kui must tahtis mängida võidule, siis ei *tohtinud* ta lubada seisu kinnistamist käiguga e4—e5. Võimalusterikka mängu andis talle siin jätk 16. ... d:e4 17. f:e4 f:g4 18. h:g4 Og5 jne. On üllatav, et Alechin jätab siin kasutamata säärase soodsa võimaluse.) 17. e4—e5! Og5—f4 18. b3—b4 Rd7—b6. (Võib-olla oli siin 18. ... O:d2 ühes Rb6 tugevam, sest must ratsu vallutab tähtsa välja c4.) 19. Rd2—b3 Vd8—f8 20. Ob2—c1 g7—g5 21. Rb3—c5 Vh8—h6 22. Rc5—d3 Of4:c1 23. Lc1:c1 Rb6—c4. (Selle etturikahingu mõtet pole kerge mõistatada, kuid kaotusohtu must end seega ka ei aseta, kuna seis on võrdlemisi kinnistatud ja valge enametturil pole suuremat tähtsust. Nähtavasti lootis Alechin saavutada rünnakut g-liinil või jällegi kimbutada valget lippu, kuid kumbki neist kavadest ei õnnestu.) 24. Lc1:g5 Vh6—h8 25. Va1—e1 Lc7—h7 26. Vf1—f2 Vh8—g8. (Must ei võinud ei siin ega ka eelmisel käigul mängida f5—f4, sest valge lööks lihtsalt R:f4 ja pääseks oma lipuga vabadusse.) 27. Lg5—c1 Vf8—f7 28. Lc1—d1 Lh7—h6 29. Ld1—c1 Lh6—f8 30. Ve1—f1 f5—f4. (Seega pidi must loobuma ka igasuguseist rünnakukatseist kuningatiival, jäädes lihtsalt vähemetturiga. Kaotatuks ei või aga musta seisu siiski mitte pidada, sest positsioon on väga kinnine ja pakub talle häid kaitsevõimalusi.) 31. Kg2—h1 Lf8—h6 32. c2—c3 b7—b6 33. Vf1—e1 Vg8—f8 34. Rd3—b2 Rc4—e3?. (Pärast c-etturi edasiliikumise võimaldamist muutub musta seis kiiresti kaotatuks. Kui ta ei tahtnud eelmisel käigul riskida edasilükkega 33. ... a5, siis pidi ta siin mängima tingimata näiteks 34. ... Kb7, jättes Rc4 paigale. Edaspidises osas pole enam näha musta pääsemisvõimalusi.) 35. c3—c4! Vf7—c7 36. c4—c5 b6—b5?. (Vajalik oli 36. ... Kd7. Teksti käigu järel avab valge a-liini ja võidab igasuguse vaevata. Järgnev osa on kergesti mõistetav.) 37. Lc1—c3 Kc8—d7 38. a2—a4 a7—a6 39. Ve1—a1 Vf8—b8 40. a4:b5 a6:b5 41. Rb2—d3 Vb8—c8 42. Vf2—a2 Lh6—g5 43. Lc3—c1 Vc8—f8 44. Va2—a7 Vf8—c8 45. Va7—a6 Vc8—g8 46. Va1—a2 Vg8—f8 47. Va6—a7 Vf8—c8 48. Va7:c7+ Vc8:c7 49. Va1—a8 Kd7—e7 50. Va8—h8 Lg5—g7 51. Rd3:f4 Ke7—d7 52. Vh8—d8+! Kd7—e7 53. Lc1:e3 Vc7—a7 54. Vd8—d6 Va7—a1+ 55. Kh1—h2 Va1—a2+ 56. Kh2—g1 Va2—a1+ 57. Kg1—f2 Va1—a2+ 58. Kf2—e1 Lg7—h7 59. Rf4:d5+ e6:d5 60. Le3—g5+ Ke7—f7 61. Lg5—f6+ ja must lõpuks alistus.

PARTII NR. 29

Valge: P. **Keres**.
Must: J. **Foltys**.

1. e2—e4 c7—c5 2. Rg1—f3 d7—d6 3. d2—d4 c5 : d4 4. Rf3 : d4 Rg8—f6 5. f2—f3 e7—e5 6. Of1—b5+ Oc8—d7 7. Ob5 : d7+ Rb8 : d7. (Parem näib olevat löömine 7. ... L : d7 8. Rf5 d5 9. Og5 d4 jne.) 8. Rd4—f5 Rd7—b6 9. Oc1—g5 d6—d5 10. Ld1—d3 g7—g6?. (Must oli juba raskusis, kuid teksti käik kaotab vähemalt etturi. Pidi katsetama 10. ... d : e4 jne., kuigi valge ka siis saavutab *ülekaaluka seisu*.) 11. Rf5—e3 d5—d4 12. Re3—g4. (Lihtsam oli 12. Lb5+ Rbd7 13. Rg4 Oe7 14. R : e5 jne., miliega valge samuti võidab etturi, kuid seejuures saab vahetada veel rea vigureid.) 12. ... Of8—e7 13. Rg4 : e5 0—0 14. Og5—h6. (Selle rünnakuga arenemata mängu juures ei saavuta valge midagi. Õige oli kas 14. c3 või 14. Rd2 rahuliku arenguga.) 14. ... Oe7—b4+?. (Must jätab kasutamata talle pakutud võimalused. Siin pidi ta mängima 14. ... Ve8, sest peale 15. Lb3 on 15. ... Rfd5! 16. 0—0 Od6 17. f4 O : e5 18. f : e5 Lh4! küllaldane kaitse. Valgel oleks seejärel oma paremuse realiseerimine valmistanud *tunduvalt suuremaid* raskusi kui teksti käigu järel, kus must kaotab igasuguste vastushanssideta.) 15. c2—c3 Vf8—e8 16. c3 : b4 Ve8 : e5 17. 0—0 Va8—c8 18. Rb1—d2 Ve5—e6 19. Va1—c1 Ve6—c6 20. Vc1 : c6 Vc8 : c6 21. Rd2—b3 Vc6—c4 22. Vf1—c1! Ld8—c7. (Muidugi mitte 22. ... V : b4 23. a3 Va4 24. Rc5 kvaliteedivõiduga, kuid Ed4 polnud enam võimalik päästa. Järgneva lõppmängu võidab valge igasuguse vaevata.) 23. Ld3 : d4! Vc4 : d4 24. Vc1 : c7 Vd4—d7 25. Vc7—c1 Rf6—e8 26. Rb3—c5 Vd7—e7 27. a2—a4 f7—f6 28. Oh6—f4 Kg8—f7 29. Kg1—f2 Rb6—a8 30. Of4—b8 b7—b6 31. Rc5—a6 Ve7—b7 32. Vc1—c8 Kf7—e7 33. Ob8—g8 ja must alistus, sest ta kaotab veel viguri.

Ülesanne nr. 38

Koostanud A. Hildebrand — Tallinn
Esitrükk

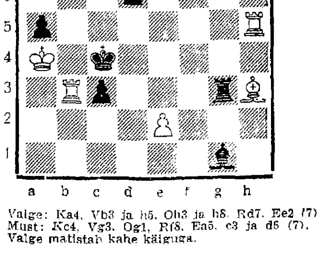

Valge: Ka4, Vb3 ja h5, Oh3 ja h8, Rd7, Ee2 (7).
Must: Kc4, Vg3, Og1, Rf8, Ea5, c3 ja d6 (7).
Valge matistab kahe käiguga.

Silpristsõna mõistatus nr. 20

Põikread: 1. metsamari. 5. linn Rootsis. 8. põllutööriist. 9. raadiosaatejaam Soomes. 10. linn Soomes. 12. tihti esineb. 13. mitte suur. 14. lapsevanem. 16. professor Tartu Ülikoolis. 18. meelelahutuskoht. 19. elamu maal. 21. kasvab põllul. 23. sitke. 24. koht. 25. ajend millegi harrastamiseks. 27. varakas. 29. sugulane. 30. toiduaine. 32. põõsastaim. 33. mitte otse. 35. lindude kodu. 37. paat. 38. A. Kitzbergi näidend. *40. hävitab mõnikord vilja.* 42. kala. 43. lukk.

Püstread: 1. keda mured ei rõhu, 2. maksuvahend, 3. rahvas Euroopas, 4. äraandja, 6. aeglaselt, 7. raudteejaam Valga—Tallinn liinil, 9. vastutulelik, 11. imiku mänguese, 13. mehe nimi, 14. kaunidus, 15. identne, 17. arv, 18. karjumine, 19. nivoo, 20. toiduaine, 22. magamisase, 23. tunne, 24. naise nimi, 26. põllusaadus, 28. prae lisand, 29. muusikariist, 31. söövitav aine, 32. tarvitatakse pesemisel, 33. moodne suitsetamisviis, 34. meeleolu, 36. kuur, 37. ... on paksem kui vesi, 38. linn Baltimail, 39. paljupommitatud saar Vahemeres, 41. ere.

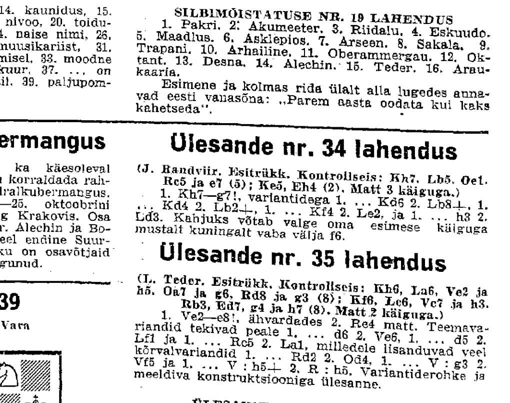

SILBIMÕISTATUSE NR. 19 LAHENDUS

1. Pakri. 2. Akumeeter. 3. Riidalu. 4. Eskuudo. 5. Maadlus. 6. Asklepios. 7. Arseen. 8. Sakala. 9. Trapani. 10. Arhailine. 11. Oberammergau. 12. Oktant. 13. Desna. 14. Alechin. 15. Teder. 16. Araukaaria.

Esimene ja kolmas rida ülalt alla lugedes annavad eesti vanasõna: „Parem aasta oodata kui kaks kahetseda".

Turniir Kindralkubermangus

Kindralkuberner dr. Frank on ka käesoleval aastal palunud Suur-Saksa Maleliitu korraldada rahvusvahelist meistriturniiri Kindralkubermangus. Turniir toimub ajavahemikus 11.—25. oktoobrini s. a. ja mängitakse Varssavis ning Krakovis. Osa võtavad kindlasti maailmameister dr. Alechin ja Bogoljubov, peale selle kuuldavasti veel endine Suur-Saksa meister Paul Schmidt. Kokku on osavõtjaid 12. Nimeline koosseis pole veel selgunud.

Ülesanne nr. 39

Koostanud L. Teder — Vara
Esitrükk

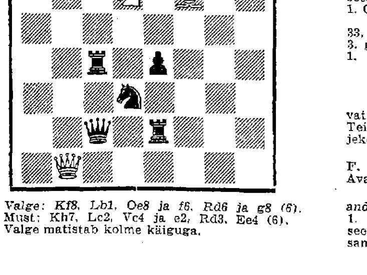

Valge: Kf8, Lb1, Oe8 ja f6, Rd6 ja g8 (6).
Must: Kh7, Lc2, Vc4 ja e2, Rd3, Ee4 (6).
Valge matistab kolme käiguga.

Ülesande nr. 34 lahendus

(**J. Randviir. Esitrükk. Kontrollseis: Kh7, Lb5, Oe1, Rc5 ja e7 (5); Ke5, Eh4 (2). Matt 3 käiguga.**)

1. Kh7—g7!, variantidega 1. ... Kd6 2. Lb8+, 1. ... Kd4 2. Lb2+, 1. ... Kf4 2. Le2, ja 1. ... h3 2. Ld3. Kahjuks võtab valge oma esimese käiguga mustalt kuningalt vaba välja f6.

Ülesande nr. 35 lahendus

(**L. Teder. Esitrükk. Kontrollseis: Kh6, La6, Ve2 ja h5, Oa7 ja g6, Rd8 ja g3 (8); Kf6, Lc6, Vc7 ja h3, Rb3, Ed7, g4 ja h7 (8). Matt 2 käiguga.**)

1. Ve2—e8!, ähvardades 2. Re4 matt. Teemavariandid tekivad peale 1. ... d6 2. Ve6, 1. ... d5 2. Lf1 ja 1. ... Rc5 2. La1, milledele lisanduvad veel kõrvalvariandid 1. ... Rd2 2. Od4, 1. ... V : g3 2. Vf5 ja 1. ... V : h5+ 2. R : h5. Variantiderohke ja meeldiva konstruktsiooniga ülesanne.

ÜLESANNETE LISALAHENDUSI

Nagu mõned lahendajad on leidnud, sisaldab A. Määritsa ülesanne nr. 28 peale autori poolt kavatsetud lahenduse 1. e3! veel 5 lisalahendust, nimelt: 1. Oa5, 1. d : e4, 1. f : e4, 1. Vc7 ja 1. Vg7.

Lisalahendust omab ka H. Merilo ülesanne nr. 33, kus peale autori lahenduse 1. Kf8 g5 2. Kf7 g : f4 3. g5 *jne.* viib sihile veel 1. Of6! g5 2. Og7 jne., või 1. ... Kh6 2. Kg8 g5 3. Og7+ ja 4. f5 matt.

KIRJAVASTUSEID

L. T. Varal: Neljakäigune (Kh6, Kg4) näib olevat lahendamatu peale 1. Ld8 h2! 2. L : d7+ e6 jne. Teised ülesanded tänuga vastu võetud, ilmuvad järjekorras.

I. V. Tallinnas, A. R. Kärknas, L. T. Varal ja **F. K. Peibones:** Ülesanded tänuga vastu võetud. Avaldame järjekorras.

E. K. Petseris: Teil on õigus, et J. Heinra ülesandes *nr. 29* on mati puudumine pärast tulistamist 1. ... Ve8+ defekt, kuid siiski mitte nii suur, et see ähvardaks probleemi eksistentsiõigust. Sedasama märkisime juba probleemi lahendust tuues.

Matkamärkmeid Saaremaalt

Pukktuulikute ja rahvarõivaste saar Muhu

Tänaseni kannavad muhulased rahvarõivaid ka igapäevase töö juures

Raevunult, mis tingitud sügistormidest, rulluvad valgeharjalised Läänemere lained kitsasse Muhu väina. Väinas panevad need raevuhimulised valgeharjalised lained Virtsust Kuivastusse ruttava auriku „Rudolf“ tugevasti hällima. Lainete kohin koos hälliva laeva kruvide monotoonsete turtsatuste ja õhus tiirlevate kajakate kisaga, kõik see sulab ühte üheks naudinguküllaseks meresümfooniaks...

Kuid kõik *reisijad*, kes esmakordselt sõidavad merel tormiga, ei saa seda nautida.

„Oi jaa!“ lausub äkki mu vastasistuja, meremehe välimusega, nahkkuues keskealine mees, kes on silmitsenud merehaigeid. „Kui mina noorpõlves läksin kipri-eksamit andma, siis sain ma Gottlandi all esmakordselt tunda, mida tähendab tõeline merehaigus. Selle haiguse tõttu *jäigi* mul tookord kipri-eksam andmata, sest eksamineerijad ei talunud kiprikajutis mu öökimist. Nad ütlesid mulle, kui Kuressaares randusime, et saa enne oma haigusest lahti, siis anname sulle ka kipri-paberi. Midagi ei aidanud mu seletus, et ma merd ja meremärke tunnen. Selle haiguse pärast läkski mul kaduma mu unistus saada kipriks,“ lausub *mees endamisi muheldes.*

Tasase nõksatusega randub „Rudolf“ Kuivastu puust sadamasillal.

Kogu Kuivastu rannal on veel praegugi näha tohutu suuri kahurimürskude ja lennukipommide kraaterid, mis meenutavad ägedaid võitlusi kommunistidega mullu sügisel, saare vallutamise päevil. Kuivastu saare sisemaale liikudes on kõikjal näha maantee ääri palistavaid väikesi pukktuulikuid. Neid tuulikuid on nii palju, et otse hämmeldud. Peas hakkavad ristlema küsimused, et mida need väikesed pukktuulikud üldse suudavad jahvatada? Ja miks on neid nii palju?

Kuid ometi jahvatavad muhulased nendega, sest mõned veskid töötavad, mida tunnistavad tiirlevad veskitiivad ja veskikivide kolin.

Uudishimust aetuna sean sammud ühe töötava veski poole. Peagi olen kohal. Astun üles mööda pehkinud treppi, ja järgmisel momendil olen silm silma vastu jahvatava möldriga, kes minu tulekust on vähe hämmastunud.

„Tere, jõudu!“ ütlen jahuga määrdunud möldrile.

„Tere, jõudu jah!“ saan vastuseks. „Mida külamees soovib?“ esitab mölder mulle küsimuse. Kui olen talle seletanud, mis otstarbel ma siia tulin, siis puhkeb mölder naerma ja alustab seletust:

„Siin Muhu saarel oli endisel ajal niisugune komme, et iga talu peremehel pidi ilmtingimata olema oma tuulik ja sepapada. Kel sepapada ega tuulikut ei olnud, seda peeti laisaks ja vaeseks inimeseks. Sepapada oli selle jaoks, et kõik kodused sepised, mis tuli teha, tehti oma sepilas. Tööd tehti isegi mandri jaoks, ja tehakse tänapäevalgi.“

„Mida teie siis mandri jaoks teete?“ uudistan möldrit. — „Vikateid teeme endile ja mandrile,“ on möldri järsk vastus. „Meie kõik niidame oma vikatitega.“

„Pukktuulikutes jahvatas iga talupere leivajahu, nii kuidas ta enda soov oli. Muidugi seda tänapäeval enam ei tehta. Jahvatatakse küll, kuid mitte enam leivajahu, vaid loomadele. Nii nagu ma seda praegugi teen. Ega siis nende tuulikutega saanudki muud jahu jahvatada kui ainult ühte sorti, ja seegi oli siis poolest saadik aganatega segi, kuid ega ta ka meestele midagi teinud, kes seda sõid. Mehed kasvasid tugevateks kui künnihärjad!“

„Kas veel praegugi mõni talunik nende veskitega oma pere jaoks leivajahu jahvatab?“ küsin möldrilt. „Eks mõni ikka vist jahvatab, ja pealegi veel, kui tal leivajahu otsas on,“ vastab mölder, ja jätkab: „Aga nende tuulikute aeg on ikkagi nüüd läbi. Ega nüüd ükski taluperemees neid enam ehita,“ sõnab jutukas mölder uut viljakotti veskikolusse kallates.“ Aga kes sedagi teab, sest kommunistid põletasid meie moodsa auruveski mullustel sõjapäevadel Liival maha. See veski oli Muhu au ja uhkus, kuid nüüd teda enam ei ole,“ ütleb mölder süngelt.

Trepiastmed nagisevad, ja uksekünnisele ilmub kellegi blondjuukselise näitsiku lokkis pea, millele järgneb ilusat kirevat rahvarõivast kandev näitsik. „Isa, kas sa sööma ka juba tuled?“ ütleb ta jahvatavale möldrile. Mind silmates punastab ta hetkeks ja jookseb trepist alla. Jooksvale tütrele ütleb mölder veel tagant järele: „Jah, me tuleme.“

„Kas teie, noorhärra, ei tahaks ka lõunale tulla ning maitsta meie Muhu õlut?“ ütleb ta mulle, veskitiibu tuulelt ära pöörates.

Lahkume möldriga pukktuulikust. Õuealas võtab meid viiekümne-pealine kanakari kaagutades vastu. Koplisarnases aias lüpsavad kaks rahvarõivais naist lehmi. Õunaaia ääres seisavad mitmesugused uuevõitu põllutöömasinad ja -riistad. Õunaaias paistavad okstelt kuldpunakad õunad isuäratavalt. Talumajad on uuevõitu, selle katus on kaetud plekiga. Kõik see näitab Muhu taluniku tööindu ja jõukust.

Jõudes Liivale, see on Muhu keskusse, kust kulgevad maanteed igale poole Muhu teistesse osadesse, märkad iga vastutulijat naist, näitsikut ja last olevat rõivastatud rahvarõivaisse.

Liival on kommunistide hävitustöö olnud palju suurem kui mujal Muhus. Kommunistide hävitustöö tummad tunnistajad on ajaloolise Püha Katariina kiriku hoone ja moodsa viiekordse veski hoone varemed.

Liikudes Liivalt edasi Muhu tammi poole, palistavad ikkagi maantee ääri pukktuulikud. Mõned neist töötavad, kuid mõned on ka ajahambast niivõrd puretud, et suurem tormi-iil võib nad hävitada.

H. M—el

Mispärast puuduvad meil mõnedki ravimid? Sellepärast, et ei ole küllalt tõsiselt võetud ravimtaimede küsimust.

Põllumees ja lõikusabist osavõtja, too vähemalt üks peotäis tungalteri apteegile kaasa. Sellega kindlustad rohuabi saamist.

Põllupidajad, täitke oma kartulinormid veel enne külmade tulekut.

Euroopa majanduslik olukord neljanda sõja-aasta algul

Rahvusvahelise ajakirjanduse vaatlustes Briti sõjakuulutamise kolmandaks aastapäevaks on mõlema sõjapartneri väljavaadetest majanduslikes küsimusis palju kirjutatud. Siinjuures möönis isegi vaenulik ajakirjandus, et neljas sõja-aasta toovat kõigi eelduste kohaselt teljevõimudele ja nende liitlastele kui ka neutraalsetele ja okupeeritud aladele vähem raskusi kui möödunud kolm sõja-aastat. Püreneedest Dneprini ja Põhjaneemest Kreetani pole viimase 12 kuu jooksul olnud võitlusi ja seega ka eam majanduslikke kaotusi. Osa sest suurest alast kannatab loomulikult veel mitmesuguste seadmete purustamise tagajärgede all kui ka tööjõudude puuduse ning endise korrapärase toor- ja abiainete muretsemise katkemise tõttu. Praegu tehakse kõikjal pingutusi nende puuduste kõrvaldamiseks.

Uue, huvitava uudsusena seati Saksamaal sisse „generaatorite tsentraal“, kus käsitletakse ulatuslikult kõiki vedelate jõuainete kindlate ainetega asendamise küsimusi. Nimetatud tsentraal tegeleb tagajärjekalt ka jõuvankrite ja paigalise mootorite puugaasigeneratorite abil käivitamise küsimustega. Et aga ka puu kuulub uues Euroopas ikkagi nende toorainete hulka, mida tuleb säästvalt kohelda, siis juhib nimetatud tsentraal oma peatähelepanu peaaegu piiritul hulgal esineva kivi- ja pruunsöe ärakasutamisele. Tsentraal peab üleval sõbralikes maades ja okupeeritud aladel oma esindajad, kes nende maade valitsustega on pidevas ühenduses. Et Euroopa agraarmaade rikkalik varustamine põllumajanduslike traktoritega on tähtsamaid tulevikuküsimusi Euroopa toodangu tõstmiseks ja selle paremaks jaotamiseks, siis tuleb saksa generaator-tsentraali töö kasuks kogu Euroopale.

Riigi majandusminister Funk väljendas hiljuti ajakirjandusele peetud kõnes, et Euroopa majandusliku olukorra parandamiseks on peale materiaalsete momentide tähtsad ka organisatoorsed ja psühholoogilised momendid. Seejuures viitas minister sellele, et Saksamaa on ses suhtes teistest kontinendi riikidest ees, kuna ta oma riikliku majandusjuhtimise juba ammust ajast on ette valmistanud. Kõigist kontinendi riikidest nägi Saksamaa esimesena, kui suur tähtsus on majanduslikul kavandusel võitluses anglo-ameerika võimude ja kapitalismi vastu. Ka oma majanduslikkute meetodite suhtes moodustab ta läänevõimudele terava ja teadliku vastandi. Kirglik vaenulikkus, millega läänevõimud vastasid enne sõda neile püüetele, näib nüüd ka Euroopa muule osale tänapäeval oluliselt teisena. Uued meetodid tagavad suure majandusliku ja seega ka poliitilise Euroopa iseseisvumise juutlik-plutokraatlikust Anglo-Ameerika ülemvalitsusest.

Neljanda sõja-aasta algul kuuldud tähtsamatest sõnavõttudest on ka Slovakkia majandusministri Medricki oma, mis toonitab, et Euroopa rahvad astuvad oma vabadusvõitluse uude aastasse täienenud jõul. Samal ajal aga pingutavad Anglo-Ameerika maade riigimehed veel ebasoodsamates eeldustes kui suurem osa Euroopa riike, et oma majandust organisatoorsete ja psühholoogiliste korraldusvõtetega toetada. Siinkohal on need püüdlused küll määratud nurjumisele, sest kui Euroopa võitleb oma elu ja tuleviku eest, võitlevad nemad oma majandusliku, rahalise ja poliitilise ülemvõimu säilitamise eest, mis tuleb kasuks peamiselt ainult nende maade suhteliselt väikesearvulisele ülemkihile.

OAD

Talundi põhiraamat on majapidamise peegelpilt, seepärast hoidke ta alatiselt korras ja täitke täpselt seal ettenähtud kohustusi.

Tartu Linna Varustusameti teadaanne

Nädala normid

Ajavahemikus 12. oktoobrist kuni 18. oktoobrini müüakse elatistarbeainete-kaartide alusel, peale kaartidele trükitud elatistarbeainete-koguste, veel elatistarbeaineid alljärgnevalt:

I. TSIVIILELANIKELE:

1. JUUSTU:
0—17-a. lastele elatistarbeainete-kaartide erikupongi „F“ vastu 100 grammi nädalas.

2. MUNE:
0—2-a. väikelastele munadekupongi 1 vastu 1 kanamuna nädalas.

3. KUIVTOIDUAINEID:
a) 0—2-a. lastele 275 grammi nädalas; sellest 125 grammi kaerahelbeid, 150 grammi makarone.
b) 3—5-a. lastele 212,5 grammi nädalas; sellest 62,5 grammi kaerahelbeid, 150 grammi makarone.
c) 6-a. ja vanemaile 150 grammi makarone nädalas.

4. SEEPI JA PESUPULBRIT:
a) 0—2-a. väikelastele suhkrukaartide erikupong „AV“ vastu 2 tükki ujuvseepi ja 2 pakki ühtluspesupulbrit.
b) kõigile elatistarbeainete-kaartide omanikele erikupongi „M“ vastu 1 tükk ujuvseepi ja 1 pakk ühtluspesupulbrit.

Märge I. Suhkrukaartide erikupong „AV“ ja elatistarbeainete-kaartide erikupong „M“ on kehtivad seebi ja pesupulbri saamiseks kuni 12. toitlusperioodi lõpuni (8. nov. 1942).

5. TUBAKASAADUSI:
Kõigile tubaka- ja tubakasaaduste-kaartide omanikele kupongide I — IV järgi 4 karpi paberosse 12. toitlusperioodiks, kusjuures nimetatud kupongid on kehtivad kogu ajavahemiku 12. okt. — 8. nov. 1942.

Märge II. Tubakasaaduste väljaandmisel võidakse anda paberosside asemel tubakat vahekorras: 100 II ja III sordi paberossi või 80 I sordi paberossi vastab 50 grammi tubakale.

II. POLITSEI JA OMAKAITSETEENISTUJAILE
(„A“ lisakaardi järgi)

a) juustukupongi I — II järgi 200 grammi juustu lisanormiks kahe nädala jaoks;
b) munakupongi I järgi 1 kanamuna nädalas.

Märge III. Soovi korral müüakse liha asemel kala liha- ja lihasaaduste müügiks väljakuulutatud kupongide alusel. Värsket kala müüakse lihaga võrreldes kolmekordses kaalukoguses, ümbertöötatud kala kahekordses koguses.

Märge IV. Eelmise nädala 5.—11. okt. s. a. rasvainete- (ka või-) kupongid on kehtivad ka 12.—18. okt. nende osas, kes pole veel võid kätte saanud. Käesoleva nädala või-kupongide järgi või müük ei toimu mitte enne, kui vastav korraldus selleks on tehtud.

Märge V. Kehtima jäävad kuni 17. okt. k. a. KL-seeria kaartide järgmised kupongid:
a) Suhkrukaardi kupong nr. „K-1“, mille järgi oli müügil 1 tükk ujuvseepi.
b) leivakaardi erikupong nr. „LV“, mille järgi oli 0—17-a. lastele müügil 200 grammi kohupiima.
c) Kuni korralduseni jääb kehtima lihakaardi erikupong nr. „L-III“, mille järgi oli müügil 1000 grammi III sordi peenkala.

Tarvilike selgituste saamiseks pöörduda Tartu Toitlusameti poole, P. Põllu tän. 5.

LINNA TOITLUSAMET

Säilitagem jalatseid

Jalatsitega varustamise alal ei ole lähemal ajal näha lahedamat olukorda. Seepärast tuleb neil kodanikel, kelle jalatsid on praegu veel kandmiskõlvulises olukorras, igati nende säilitamise eest hoolitseda. Üks võimalusi on taldade ja kontsaplekkide eluea pikendamine nende naelutamisega, millele seni ei ole osutatud küllaldast tähelepanu kas harjumatusest või kardetakse jalatsite muutumist ebamugavaks. See ei ole aga millegagi põhjendatud, eriti tänavjalatsite puhul, mil ei ole karta ka põrandate rikkumist, mis tavaliselt on suurimaks vastuväiteks. Parem on käia praegu naelutatud kingade-saabastega, kui et hiljem võibolla täiesti ilma olla. Koduseid tagavarasid järele vaadates leitakse kindlasti mõni selleks otstarbeks sobiv plekitükk ja nael. Ka on juba tehtud eeltööd, et vastav kontingent saapanaelu sisse tuua.

Jalatsite naelutamise nõue maksab eriti koolinoorsoo kohta, kelle jalatsivajadus on suurem tavalise kodaniku tarvitusest, kuid kelle ümberkäimine jalatsitega jätab sageli soovida. Lastevanemail tuleks olla kontrollimisega eriti hoolas. Soovitav oleks korraldada vastavat selgitustööd ja teostada kontrolli ka koolides.

Kartulikaartide omanikud, ostke veel enne külmade tulekut kartuleid aastanormi ulatuses otse talupidajatelt.

Salakütid võetakse vastutusele

Viimasel ajal on siin-seal ilmnenud nähtusi, kus salaküttimisel on lastud maha kaitsealuseid metsloomi, eeskätt kitsi ja põtru. Säärased nähtused on lubamatud ja peavad olema välditud igas kultuurriigis.

Eriti tähtis on meil kaitsealuste metsloomade säilitamine, sest nende arv on viimaste külmade talvede tagajärjel kui ka bolševike *hävitusajastu ja sõjasuve tõttu tublisti vähe*nenud ja me peame järelejäänud loomi kõigiti kaitsma ja nende elu säästma.

Salaküttimist ja kaitsealuste loomade lubamatut laskmist jälgitakse politsei ja metsaametnike poolt, kusjuures juba on ka salakütte vastutusele võetud. Ka edaspidi jätkub energiliselt sääraste vastutustundeta isikute *kindlakstegemine, vastutuselevõtmine* ja karistamine seaduslikus korras.

Akadeemilise Meeskoori selle semestri esimene harjutus on teisip., 13. okt. kl. 19 Tähe tn. 13. Palutakse ilmuda kõiki endisi ja uusi lauljaid.

Põllumehed, müüge sõjaväe jaoks lambanahku. Nahku võtavad vastu kõik ühiskauplused üle kogu maa. Nahatoojatele antakse hüvitusi.

Põllumehed, iga lambanahk, mille teie müüte sõjaväele sooja talvriietuse valmistamiseks, toob ligemale bolševismi lõpu.

Väljaandja Haridusdirektoorium.
Pea- ja vastutav toimetaja **M. Kuldkepp**
Trükikäitis „POSTIMEES“, Tartus.

Lühikese raske haiguse läbi lahkunud tublit ja lugupeetud teetöölist

Johannes Liivak'ut

mälestavad

Kursi piirkonna teemeister ja kaastöölised

Surma läbi lahkunud

Friedrich Borkmann'i

mälestavad

perek. Joh. Zilmer ja E. Sillamaa

Sügavat kaastunnet avaldab

perek. Hansi'le

tema tütrekese surma puhul

perekond Lukas

Juba viis kuud mullas magavat armast tütart ja õde

LEIDA OINAS'T

sünd. 12. X 1919; surn. 22. V 1942

mälestavad tema 23 a. sünnipäeval 12. X

ema, kasuisa, õde, õemees ja õepoeg

Pika raske haiguse järel uinus jäädavalt meie armas tütreke ja õeke

Tiina Karro

sünd. 14. IV 1941; surn. 10. X 1942

Valusas leinas

vanemad ja väike vend

TEADAANNE

Laat

peetakse Tartus 15. oktoobril 1942. a.

Tartu Linnavalitsus.

P. F. Metusala meester. ja naister. riiete juurdelõikuse

KURSUSED

Tallinn, Niguliste 16—3, tel. 438-50.

Kursused on päevased, õhtused ja kiirkursused. Kursustele vastuvõtt igal 1. ja 15. kuupäeval, kella 10—1 päeval ja 4—7 õhtul.

Juhatus.

Ed. Põltsama

TANTSUTUNNID

algavad pühap., 18. okt. kella 10—12 teater „Vanemuises“.

***Korteri* PAKKUMISED**

Ametiskäija või kooliõpilane (tütarl.) leiab

KORTERI

oma küttega kaasüürilisena. Gildi 3—4, hoovi kaudu.

Kooliõpilane

(poissl.) leiab kaasüürilisena korteri perekonda. Kindral Põdra 29, krt. 1.

1—2 kooliõpilast maalt leiavad

KORTERI

Küsida Kroonuaia 9—4.

TUBA

välja anda koolilastele, kellel oma küte. Tulla 12. skp. kell 4 alates Kroonuaia 52—1.

2 õpil. (tütarl.) maalt võivad saada oma küttega väikse möbl., keeduvõim.

TOA

Lao 11—4.

Kooliõpilane

leiab korteri oma küttega, Kooli 1—3.

Kooliõpilased

leiavad korteri kaasüürilisena Jaama 32—2.

Kooliõpilased

leiavad omaette toa, Ala 27—1.

Koolilapsed, kellel oma küte, leiavad

KORTERI

Kroonuaia 36—1.

Koolilaps

leiab korteri üksiku naister. juurde. Lao tn. 23—4.

Kooliõpilasele, kel oma küte, ära anda

mööblita TUBA

Jaama 27—2.

KORTER

3 tuba, eestuba ja köök vahetada 2 toa, eestoa ja köögi vastu. Kirj. slt. „Korteri vahetaja“.

«VANEMUISE» TEATER

Ala tän. 6.

Esmaspäeval, 12. X kell 19

Distsiplineerimata sugupõlv.

M. Valtari komöödia. Reserveeritud „Puhkusele ja Elurõõmule“.

Teisipäeval, 13. X kell 19

Taeva palge all.

A. Mälk'i ja A. Särev'i dramatiseering

Kolmapäeval, 14. X

Boheem.

G. Puccini ooper.

Neljapäeval, 15. X kell 19

Sündmused agulis

Esietendus, H. Raudsepa komöödia

Reedel, 16. X kell 19

Sündmused agulis

H. Raudsepa komöödia.

Laupäeval, 17. X kell 19

Boheem.

G. Puccini ooper.

Pühapäeval, 18. X kell 14

Taeva palge all.

A. Mälk'i ja A. Särev'i dramatiseering

Pühapäeval, 18. X kell 19

Viis valssi.

Ballett.

Kohtade hinnad ühes riietehoiuga: ooper — Rmk. 2.60—1; näidend Rmk. 1,60—0,80. Eelmüük: esmaspäeva — neljapäeva etendusteks alates pühapäevast, reede — pühapäeva etendusteks alates kesknädalast teatri kassas kl. 10—13 ja 17—19.

Heas rajoonis, päikeserikas 2-toal., vannit. ja köögiga

KORTER

(*iseseisev*) vahetada 3—4-toal. korteri (soovit. vanniga), vastu. Teat. slt. „E. P.“ all.

Soe, päikesepaisteline omaette 1-toal.

KORTER

vahetada 2 toa — 3 toa ja köögi vastu, suurusega kuni 50 m2, Jaama t. 38—2.

***Korteri* OTSIMISED**

Maapäritoluga korralik meesüliõpil. soovib

tuba

mööbliga või ilma. Küte omal olemas. Teat. Riia tn. 49—2, telef. 43-50.

Kolm maanoormeest soovivad omaette

mööbleeritud TUBA

Soovitav toiduvalmistamisega. Küte olemas. Pakkum. saata märgus. „Kolm Mn“.

Soovin üürida 4—5-toal.

KORTERIT,

kus oleks ka hobuseruum. Vastu võin anda 2-toal. (üh. köök) korteri. Teat. saata kuni 15. okt. s. a. Riia 92—1, Tartu.

Naisüliõpil. maalt soovib

möbleeritud tuba

Teat. slt. „V. M.“ all.

Üliõpilane (noormees) soovib omaette mugavat

möbl. tuba

heasse rajooni, omal küte. Teat. palun Eha tän. 31—3 perek. Rannutile.

---

2 koolipoissi otsivad omaette

mööbliga tuba

erasissekäiguga. Soovitav toiduvalmistamine. Kirj. slt. „23“ all.

Naisüliõp. maalt soovib

tuba

korralikku perekonda. Kirj. slt. „Tuba 13“.

OSTMISED

Maale soovitakse osta

mantlikraed

ja muhvi jaoks nahka. Soov. pruun murmel, must laisaba või muud. Võib ka tarvitatud olla. Teat. Aleksandri tän. 76—4.

Soovitakse osta

voodit

riidekappi ja lauda. Jaama tn. 17—5.

Soovin osta

MAJA

või väikese talukoha. Pakkum. ühes lähemate andmete ja hinnaga saata A. Palmile Vestervalli 19—2, Narva.

Soovin osta linnast või maalt

MAJA,

korteri osa, talu, tööstuse või äri. Teat. Tallinn, Tartu 4—4. A. Brakmann.

Ostan igasugust

harjamaterjali

ja valmistan ka kõiksugu harju tooja materjalist. Lubja 3—5.

AUTOAKU

ja -dünamo 6 v. ostetakse maale. Teat. J. Urbla, Urvaste p.-ag.

Soovin osta

PUID

Aleksandri 80—4.

TÖÖ PAKKUMISED

Ametiasutis vajab saksa keelt valdajat

tõlki-masinakirjutajat

Pakk. ühes lühikese elulookirjeldus. saata „Nr. 12345“ Tartu Tööametile, Tähe 29.

Palamuse Majandusühing vajab oma peakauplusele kohe vilunud

mees-müüjat

Kirjal. sooviavaldused saata Tartu Tööametisse, Tähe 29. Juhatus.

Mitmesugused

Soovin kohe rentida

aeda, maatükki

või väikest talu, ½—5 ha, linna lähedale. Kirjad slt. „Aed“ all.

Antikvariaat „VAHT“

Tartu, Ülikooli 30

Pruugitud

raamatud ja postmargid

Ost ja müük.

Teen igasuguseid

raamatupidamise-töid

Teat. Õnne t. 35—2.

VÄIKE TALU

vahetada linnamaja vastu. Kirj. O. Adolfi t. 57—4.

Dr. med.

HANS KUISK

Infektsiooni-, sugu- ja sisehaigused.
Kalevi tän. 18-c—6, telef. 44-63.
Ametisõidu tõttu vastuvõtt kolmeks nädalaks katkestatud.

L. Lepp

Hambatehnik

Narva t. 98—5. Telefon 22-49

Kadunud

Kaotatud

RAHAMAPP

peal nr. 1900, 7. skp. Tööst.-Kaub. Keskusse, Võidu 5, või kuni Poe tänavani. Palun südamest veel kord ausal leidjal raha enesele jätta ja tunnistused postiga ära saata Vabriku t. 3—6. A. Talvik või Leiubüroosse.

Kaotatud 11. okt. Luunjast Tartu tulles maanteel pruun naister.

BOTIK

koos pruuni kingaga. Ausal leidjal palun vaevatasu eest ära tuua Liiva tn. 24—3 või Ahja Majandusühisusse.

Kaotasin reedel, 9. okt. kell 4 p. l. Riia või Võidu tän. naister. parema käe pruuni

NAHKKINDA.

Pal. tasu eest ära tuua või teat. Riia 36, S. Vissor.

Kadunud

KÄSISAAG

Räpina teed linna sõites, palun leidjal ära tuua Raekoja tn. 75—2. Naister., kes leidis, on tuntud.

Läks kaduma väike emane

TOAKOER

Tunnused: must üühike karv, valge sabaots ja rinnaesine, krants kaelal. Palun teat. Palamuse postkast 58.

KINOTEATRID

12. oktoobril 1942

DEUTSCHE LICHTSPIELE

Ala tän. 45-a.

Kell 5.00

VABASTATUD KÄED

Brigitte Horney
Olga Tšehhova

Kell 7.00

Etendus ainult sõjaväelastele

APOLLO

Carl Peters

Peaosas
HANS ALBERS
Noorsoole lubatud.

ATEEN

Eeskujulik abielumees

Heinz Rühmann
Heli Finkenzeller

Seansside algus ärip. kl. 5 ja kl. 7; pühap. kl. 3, 5 ja 7

Väike valge

PÕRSAS

ära jooksnud. Leidjal palun vaevatasu eest ära tuua Õnne tn. 6—8. Omandamise eest hoiatan, sest meesisikut, tuntakse, kes põrsa on kinni võtnud.

Palal

võtab

„Postimehe“ tellimisi ja kuulutusi

vastu hr. Aleks. Tralla.

Lehekülg noortele

Minu esimene koolipäev

Minu elu tähtsamate sündmuste hulgas on ka mu esimene koolipäev, millest mälestus nii ruttu ei kustu. Isegi oli see nii lihtne ja siiski meelespüsiv.

Naabri Valli oli minust aasta vanem ja juba terve suve ajas nina püsti, kui kõneldi koolist. Ka tema läheb sügisel sinna, kus lugemine ja kirjutamine saab kohe paugupealt selgeks. Kui ma ääri-veeri olin kodus maad kuulanud, kuidas oleks ka minu koolimінekuga, siis silitas ema mu pead ja lohutas mind: „Pojakene, sa oled ju liiga noor alles kooli jaoks."

Eks tal olnud ikka õigus ka seda üteldes, kuna ma isegi tähti õppides tundsin, kui palju maadlemist oli tolle kõvera „essuga", enne kui teise kuju meelde jäi. Aga kus selle häbi ots — tüdrukul on õpilase õigused käes, ja sina tunned ennast mitmes tükis kangemana, kuid peetakse veel titaks.

Ja siis tuli see päev.

Õue olid vana vahtra otsast langenud esimesed kolletanud lehed. Kaunistasin nendega oma liivakasti ehitatud kindlust ja lossi.

Seal astuvad kõps-kõps tuttavad sammud tänaval ja jäävad hooviväravа juures peatuma. Keegi piilub väravaprao vahelt hoovi. See on naabri Valli. Niipea kui ta ees seisan, viskab ta kogu oma tütarlapse edevusega pea kuklasse ja lausub nipsakalt: „Mina lähen kooli!"

Nägin seda isegi. Ega ta muidu oleks kandnud säärast hiigelrasket ranitsat seljas. Ometi tegi see elamus mind päriselt tummaks. Samas hakkab poisi südames närima mingi nukruse ja kadeduse segu, ja alandatud enesetunne ei taha kuidagi sellega leppida, et ta mänguseltsiline esimesena astub julge sammu suure inimese salapärasel eluteel.

Ent samas valmib ka vapper otsus.

„Mina tulen ka!" Need olid vist mu esimesed mehe sõnad. Ja samas, kui tüdruk pisut kohkudes mind värava vahel imestunud pilguga seiras, raputasin oma pükstelt ja pluusilt liiva ning üritasin naabri Valliga ühist kooliteed minna. See aga, olles säärasest kavatsusest üsna jahmunud, ütles suures segaduses ainult: „Sa oled rumal!" ja pistis jooksma. Ja kuna ta mitte kodu poole ei sirganud, oli mul selge, et ta minu eest tahab pageda kooli.

Nõnda sibasid mööda väikelinna kitsast kõnniteed kaks paari pisikesi jalgu, ühed kängitsetud koolisaapaisse ja teised paljad, liivatolmused.

Koolitare juurde jõudsime ühtaegu. Seal pöördub Valli veel kord minu poole ja tõreleb nagu täiskasvanu: „Siia ei tohi lapsed sisse minna!" Ta tahabki mind veel lävelt tagasi lükata. Aga olin temast tugevam ja murdsin endale ise teed. Hea küll, kui lapsed sinna ei tohi sisse minna, siis meestele pole see ometi keelatud.

Ja ega õpetaja näinudki mu liivaseid paljaid jalgu, need olid koolipingi all.

Nädal hiljem ostis isa mulle samasuguse hülgenahkse kooliranitsa nagu Vallilgi. Karv aina läikis.

H. H.

Rünnak üle mere

Too öö täpselt aasta tagasi oli külm hallaöö. Kõrgel taevas sirasid tähed, läänest ajas tuul lumepilvi lähemale ja ajuti mattis jäine sajukeeris metsad, maa ja mere ühes tähtedega.

Tol ööl magasid rahulikku und nädalatööst väsinud inimesed saare kõigis taludes. Pealetuleva talve eest püüti päästa kartulisaaki, sest pikkade aegade jooksul polnud talve tulek ähvardanud nii vara.

Ent sõjamehed ei maganud. Valmis iga hetk käsu peale välja hüppama, istusid nad täies lahinguvarustises ja ootasid. Kehvad kalurimajad varjasid neid saju ja tuule eest, laual hingitses ähmane lamp, kirjad koju olid kirjutatud, naljatusiks ja kaardimänguks polnud lusti, seepärast istuti peaaegu vaikides, aeg-ajalt vahetades mõne üksiku sõna.

Mida enam aeg nihkus lähemale varahommikule, seda põnevamaks muutus ootamine. Rünnaku täpset algust ei teadnud veel keegi. Käsku võidi oodata iga silmapilk.

Ja kui see tuli, tormasid mehed majadest välja, joostes rutati rannale, kus juba ootasid kerged, kiired rünnakupaadid.

Mootorid hakkasid üksteise võidu mürisema, kruvi suruti vette, nagu peru hobune ajas paat end püsti ning siis läks lahti. Vesi tuiskas ja kahises, propeller pritsis vahtu, paadi kerge kere värises masina käigust nagu palavikus.

Üksteise kõrval kükitasid mehed paadininas, kuulipildujad ja püssid laskevalmis. Meri ümberringi oli täis metsikul hool kihutavaid rünnakupaate, mis üksteise võidu rühkisid eespool ootava tumeda metsaviiru poole. Tuul läks tugevamaks, tähed taevas hakkasid kahvatama ja kustusid üksteise järel hommiku lähenedes.

Iga lihas põnevusest pingul, kükitasid sõdurid paatides ja puurisid pilkudega läbi hämaruse läheneva ranna poole. Kas ootavad seal vaenlase tihedad valvesalgad, lint laskevalmis kuulipilduja hammaste vahel? Kus ootavad nad lähenevaid paate, et vallale päästa hävitavat kuulirahet läheda maa pealt, kui pole karta möödatulistamist? Kas ootavad seal kahurite mustavad suud, mürsk kurgus, et otsetabamusega pühkida lainetelt säärane kerge paadike kogu meeskonnaga?

Ent mootorid huugasid ja mürisesid ühtesoodu. Nagu tontlik ratsavägi vajus rünnakupaatide laine kaldale lähemale. Põnevus oli haripunktil. Nüüd võisid vaenlased juba tulistada. Või ootavad nad veel, et ründajaid hävitada otse kalda läheduses. Juba läheneb kallas tuulekiirul, paadid puutuvad põhja, mehed hüppavad rinnuni ulatuvasse vette. Veel ei tulista vaenlane, metsad ja põõsastikud vaikivad, puud kohisevad ja meri laulab sügistuultega koos oma rahulikku laulu.

Kiiresti läbi vee rabelevad mehed kalda poole. Paadimootorid hakkavad uue hooga mürisema, vesi vahutab, minnakse järele teisele rünnakulainele.

Maabujate hulgas tõuseb põnevus haripunktile. Kas siis tõepoolest venelased midagi ei kuulnud? Puud kohisevad, sõdurid jõuavad kaitsevasse põõsastikku ja koonduvad. Kohalikud elanikud, hädavaevalt punaste käest eluga pääsenud, on kaasa tulnud vabatahtlike teejuhtidena. Ka neil on relvad peos laskevalmis. Vaikselt kaovad mehed põõsaste vahele kitsastele metsaradadele, kõrvalistele teedele, mis viivad suure maanteeni. Põõsastikku seatakse üles väike väliraadiosaatja. Sellega antakse teateid edasi. Väeosa jaguneb ahelikku, mehed hiilivad maanteele lähemale. Kõikjal on vaikus, kusagil eemal talus laulab kukk, nagu polekski sõda ega laskevalmis tulirelvi siinsamas, mõnikümmend sammu eemal. Mehed ootavad vaikides. Nad on maantee peremehed. Siit ei tohi enam edasi pääseda ühegi vaenlase sõiduki ratas. Maantee on läbi lõigatud.

Metsa tagant hakkab kuulduma täisgaasiga kihutava automootori mürinat. Enamlased on midagi aimanud. Pöörase kihutamisega läheneb veoauto, lastiruum täis punasõdureid.

Siis see algas. Kuulipilduja närvlikku raginasse plaksatasid üksikud püssipaugud, käsigranaadid lõhkesid keset rabelevat ja laialijooksvat inimmassi. Leegid tõusid puruks jooksnud auto rusudest. Esimesed lasud olid päästetud, nüüd algas lahing. Kaugel teisel saarel kõmatasid järsku kahurid. Suure pahinaga vuhisesid jämedad mürsud läbi õhu ja lõhkesid eemal. Väike dessantsalk võitles ennast edasi rannapatarei suunas, et seda vallutada. Joosti läbi padriku, okste pekstes vastu nägu ja rõivaid, relvade kolisedes. Veidi maad enne rannakahuriteni jõudmist läks kuulipildujate ja püsside ragin tihedamaks ning muutus mõne silmapilguga ainsaks hullunud lahingulauluks, paukude ja lõhkemiste keeriseks, millel polnud vahet. Tulistades ja roomates hiilisid mehed rannapatareile lähemale. Nüüd oli juba päevavalge. Veri tuksus kuumalt, hommikune ülesõidu pinge vabanes nagu surve alt kuulipildujate tärinas ja kuulide vingumises.

Ja siis tulid lennukid. Laine laine järel põrisesid nad üle metsade, tulistasid maanteedel liikuvaid kolonne, pildusid pomme patareide asukohtadesse ning maa kajas lõhkemise tumedaist mürskudest.

Esimene rannapatarei vallutati. *Rünnakupaadid olid jõudnud tagasi uue* meestelaadungiga, väike ja julge pioneersalk oli paisunud kahekordseks. Hall ja lumelorts maanteedel sulas. Ent pilved ei lahkunud taevalt ja valasid aeg-ajalt võitlevatele meestele vastu nägu jäisi vihmahooge. Ei olnudki neil külm läbimärgades riietes. Ei olnud aega sellele mõeldagi. Veel oli punaste ülevõim saarel nii tugev.

Ikka uued ja uued eskadrillid tulid, puistasid pomme, pardarelvad ragisesid. Lennukid juhtisid suurtükituld. Arvutud kahurid naabersaarel kõmisesid aeg-ajalt, abistades kilomeetrite tagant võitlevaid rünnakupioneere. Sillapea oli moodustatud.

Vallutati esimene maabumispaik, väike saaresadam. Muuli puruks lastud rusude hunnikus hävitati vaenlase viimane vastupanu. Nüüd võisid praamid tulla, ja nad tulidki, lastitud kahurite, rünnakuautode ja laskemoonaga. Juba pimenev taevas rabistas vastu merd jämedaid raheteri. Tuulehood läänest muutusid tugevamaks ja piitsutasid laineid vahupäiseks. *Läbi lainetuse* ja tormi ruttasid praamid sadamasilla poole, mis ootas kahureid ja mootorsõidukeid.

Saabus sügisõhtu, lortsune, märg ja külm. Purustatud sadamasilla juures randus esimene praam, puudutades põhjaga vastu kive. Sügistaeva mustal taustal leegitsesid majad, vaenlase kasarmuhooned ja rannakindlustused. Vaevalt kilomeeter eemal käis veel kibe võitlus tulikahjude tontlikul valgusel.

Üle muuli rusude laaditakse maale kahureid ja laskemoona. Neid kantakse õlgadel läbi vee rannale. Iga toru on võitlevatel kamraadidel kibedasti vaja, *sest vaenlase vastupanu saarel* ei ole veel murtud. Kellelgi ei tule mõttessegi, et vaenlane võiks sillapea hävitada. Siin loeb ainult klirusejanu ja löögitahe võimalikult ruttu laiendada vaba pinda, et võimaldada uute üksuste saabumist. Veel õhtupimeduses tuiskavad rünnakupaadid kahe saare vahel raugematu hooga edasi-tagasi ja toovad kõike vajalikku, nii mehi kui ka laskemoona.

Kaugel eemal, seal, kus ulgumere lained käivad tugevalt ja kõrgelt, hällivad rasked laevad pimeduses. Seal vilguvad helkaparaadid ja klõbisevad telegraafid. Ristlejate prozhektorid kobavad tumedat pinda ja otsivad vaenlast merelt.

Piki teid marsivad pimeduses käsikaudu kobades uued üksused edasi saare südamiku poole. Esimene võitluspäev läheneb lõpule. Rünnak üle mere on õnnestunud.

Öö läbi tuleb täiendusüksusi, uusi relvi, lõhkeainet ja granaate. Tänane päev oli palav, täis julget riski ja usku oma võidusse. Nüüd on kand kinnitatud ning pole enam taganemist. Nüüd läheb edasi juba kuival maal järjekindlalt, samm-sammult, kuni saar on vaenlasest puhas.

Vello

Sügiselaul

Pilvepallid vesihallid
rahutumalt rändavad.
Haljad kuused kuninglikult
õhuvalda vaatavad.

Porine nüüd põllurada,
maa on märg ja mudane.
Muru üle käinud hallad,
kadunud õrn õiekee.

Pole sirtsu siristamas,
kevadkägu kukkumas.
Tuulelõõske tume vari
külma kuues kõndimas.

Sügis saabub. Sambla põue
siiliema varju poeb.
Tihane see tiitsub juba,
vilu tuul tal sulgi soeb.

R. KAMSEN

Kas teate juba, et...

Eesti trükitud raamat on vanem kui soome oma. Esimene soomekeelne raamat ilmus 1542. a. ja selleks oli Turu piiskopi Agricola aabits, mis sisaldas ka katekismuse õpetusi. Soome *kirjandusele* aluse panija piiskop Agricola võrsus kaluri perekonnast. Käesoleval kuul pühitsevad soomlased oma raamatu 400 aasta juubelit. Noored, tuletage meelde, kunas oli eesti raamatu 400 a. juubel ja mis oli eesti esiteoseks!

Eesti ärkamisaegseid parimaid naiskirjanikke Lydia Koidula juba 5-aastaselt palus oma isalt luba eesti rahvale kirjutamiseks. J. W. Jannseni ülestähenduste järgi olnud see palve järgmine: „Aga, isa, kui sina pisukeseks jääd ja mina suureks saan, kas lubad mind ka eesti rahvale kirjutada ühe tillukese raamatu?" Isa muidugi lubas, ja 15 aasta pärast ilmus Lydia Koidulalt esimene suurem eestikeelne raamat.

Sulepea alus

Mõnigi noor teadusejünger, kes täna karjapiitsa või õngelati asemel pliiatsi ja sulepea pihku võttis, on homme juba hädas. Koolis kurdab ta hädise häälega: „Õpetaja, ma ei saanud oma ülesandeid teha, sulepea veeres laualt maha ja sulg kukkus harud laiali. Ei kirjuta enam."

Niisugune õnnetus võib ju juhtuda, kuid ta teeb määratut kahju, sest suled on normeeritud, ja iga laialikukkunud harudega sulg toob lähemale hädaohu, et kevade poole talvel polegi enam sulge, millega kirjutada.

Selle õnnetuse võib täitsamees kergesti ära hoida. Valmistagu endale alus, kus hoida oma sulepäid ja pliiatseid. Selleks on vaja ainult tükk vineeri või õhukest lauda. Sellest valmistatakse aluslaud. Aluslaua laiuseks võiks olla 10—12 sm ja pikkuseks vähemalt 20 sm. Nüüd võetakse tükk kartongi või paksemat paberit ja volditakse see lõõtsataoliselt kokku. Iga tahu laiuseks võiks olla 2 sm. See lõõts kinnitatakse väikeste naelakestega aluslauale, nii nagu joonisel näha, ja lihtne, kuid praktiline sulepea-alus ongi valmis.

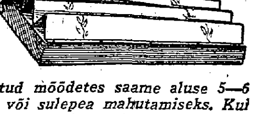

Antud mõõdetes saame aluse 5—6 pliiatsi või sulepea mahutamiseks. Kui mõnel aga neid rohkem on ja kõiki käepärast tahab hoida, ärgu unustagu aluslauda vastavalt laiemat võtmast.

Kunstnikukalduvustega nokitseja võib aluslaua värvida ja kas või lakkidagi, kui vastavat materjali käepärast juhtub olema. Ka volditavale paberile võib enne kokkumurdmist kaunistusi ja mustreid peale joonistada. Saab nägusam.

Lõpuks veel üks hea nõu: hoidke, et kogu selline alus laualt maha ei kuku! Siis ei kuku mitte üksi sulgedel harud laiali, vaid kogu hoolega volditud ja kinnitatud paber võib laiaks kukkuda. Ja nii suurt õnnetust õpetaja koolis vaevalt usub.

ÄRR-ELL

Kümneaastast sportimisjuubelit võis hiljuti pühitseda taani naisujuja Inge Sörensen, hoolimata sellest, et ta on praegu alles 18-aastane. Juba 8-aastasena pühendas see tütarlaps end ujumisspordile ja praegu on ta taani paremaid rinnuliujujaid. Samuti ka tema kaks õde.

Torpeedo, ohtlikumaid vahendeid vaenlase laevade uputamiseks, on keerulise mehhanismiga sigaritaoline laeng, mis on umbes 7 m pikk ja 55 sm jäme. Iga torpeedo on varustatud suruõhu abil töötava aparaadiga, mis paneb selle kardetava laengu soovitud sügavuses (tavaliselt 2—4 m allpool veepinda) liikuma kuni 50-sõlmelise kiirusega (1 sõlm ehk meremiil on 1852 m). Väljalastud torpeedo võib rünnata kuni 15 km kaugusel olevaid esemeid. Lõhkeainet võib ta sisaldada kuni 300 kg.

12. oktoobril saab 450 aastat sellest, kui Christoph Kolumbus avastas Ameerika või õieti Ameerika rannikuäärsed saared Kuuba, Haiti ja teised. Alles viis aastat hiljem, oma kolmandal reisil jõudis ta Lõuna-Ameerika mandrile. Oma nimetuse sai uus manner aga Kolumbuse reisikaaslase Amerigo Vespucci nime järgi, kes esimesena avaldas kirjeldusi uue maailmajao kohta.

EESTI NOORTEJUHI

REISIKIRI SAKSAMAALT

BAIERI ALPIDE PIIRIL

Münchenist vurab rong väikese, koduse Garmisch-Partenkircheni suunas. Vaguni aknast paistab, nagu kattuks taevas sügavaist äikesepilvedest. Imestud — kust nii järsku päikesest sillerdavasse suveilma need pilvemürakad? Kummardud, et akna üleäärest näha ka kõrgemasse laotusse. Ja seal — üllatus! Su ees avaneb võimas vaade. Oled silmanud udus seisvat mäestikujalga ja seda pidanud pilveks taevas. Ahnelt imed endasse, mida seni ainult piltide varal kujutlesid. Mäestikuseinad, kaetud tihedast metsavaibast, kannavad uhkeid kaljukupleid — teravikke, kus päike laseb varjudel mängida värvirikast ilumängu. Aknast hoovab kargust, mida võivad anda ainult mäed. Suur vaikus süvendab võimsuse taju. Ja siin — otse raudtee veeres siblivad rõõmsad, värviküllusest pakatavas rõivastuses talunikud mägioja käärus heina teha — ei tea, mitmendat puhku sel suvel. Meelsasti sirutaksid käe, et haarata nii ligidal tunduva mäeseina järele, kuid siis taipad heinamaa laiust — mäeahela kaugust taamal puude varjus kükitavate küünide väiksusest.

Astudes Garmisch-Partenkircheni asfalt-tänavail, tunned pärast suurlinnade müra ja värvivaesust valusalt valgete, puhtusest nõretavate elamute ja neid ümbritsevate puude-aiakeste keskel sellist hubasust, et tahtmatult soovid — siin peatuks pikalt! Su kohal lasuvad ikka need vaikivad hiiglamürakad, ja nendega oled juba harjunud — siin vast tajud looduse suurust ja näed, kui väike on inimene. Ja kui siis näed heinakoormat, veetud kahest turjakast härjast, oled võlutud idüllilisest rahust.

Reis jätkub hammasraudteel piki järsakuid, mis vaevalt lasevad püsida tippudepoolsel istmel — hoia aina tugevasti kinni, et sind ei kallataks vastasistujaile sülle!

Algul jälgid huviga kaugenevaid majakesi orgudes, mis mängukannidena tunduvad keset suurt rohelust. Siis tunned rammestust ja arvad, et oled reisist väsinud — kuid ringi vaadates märkad, et kaaslasedki on kuidagi loiud. Kõrvus hakkab rõhuma. Muutub järjest jahedamaks. Rõhumine kõrvus tõuseb vaikseks kohinaks.

Pärast rongi peatumist ja reisijatele *jalutamise võimaldamist* virgud veidi. Kaunilt rohelised mäestikujärved all sügavuses. Kuusehiiglaste ladvad. Vabarnad nende all. — Fotoaparaadid klõpsuvad. — Edasi.

Järjest hõredamaks jääb taimkate. Veel midagi paiselehe-taolist on meid saatmas — ja siis aina kaljuseinad. — Hämardub, pimeneb — oleme jõudnud tunnelisse. 4½ km võid jälgida ainult kõrgust tähistavaid numbreid tunneli seintel.

Lõpuks valgeneb. On saabunud sihtjaam. Reisijad tõusevad treppidest hotellisaalidesse. Pimestav valgus seinakõrgusist aknaist. Avarus ruumides kooskõlastub ümbrusega. Einetatakse *hotelli söögisaalis ja siis terrassidele* nautima tippude võlu. Ikka salapärane rõhumine kõrvus ja mingi tuimus peas. Oled jõudnud 2650 m kõrgusele, Zugspitzi hotelli avaraile rõdudele.

Raske on algul taluda siin-seal laiuvate lumelagendike kiirgamist. Selles karguses arvad kiirtestki, mida päike nii ohtralt läkitab teravaina — puurivaina, — jah, arvad, et nood pole mitte kunagi loojunud.

Rõdudel mõnulevad poolpaljad inimesed. Paljudki on pruunistunud kauneiks päikeselasteks.

Kuid veel pole saavutatud viimased kõrgused. Hotellist jätkub sõit köisraudtee vagunikeses. Imelik — õõtsuv, kõikuv sõit. Tore on vaadata siit alla kuristikku, kus mäestikuronijate ahelikke tähistavad ainult vaevalt märgatavad punktikesed. Vagunike ületab köie kinnitussamba. See on juba midagi! Järsk tõus — nagu kipuks endagi sisemuses midagi kerkima. Siis — meie kukume — otse kuristikku! Mõnigi naismatkaja kiljatab. Kuid ei — jätkub rahulik tõus. Köie tugiehitus on ületatud.

Saavutame sihi. Viibime 2966 m kõrgusel tipul vaatlustornis, kust vast laiub vaade — vaade, millist kirjeldama hakata on raske — seda peab nägema!

I.

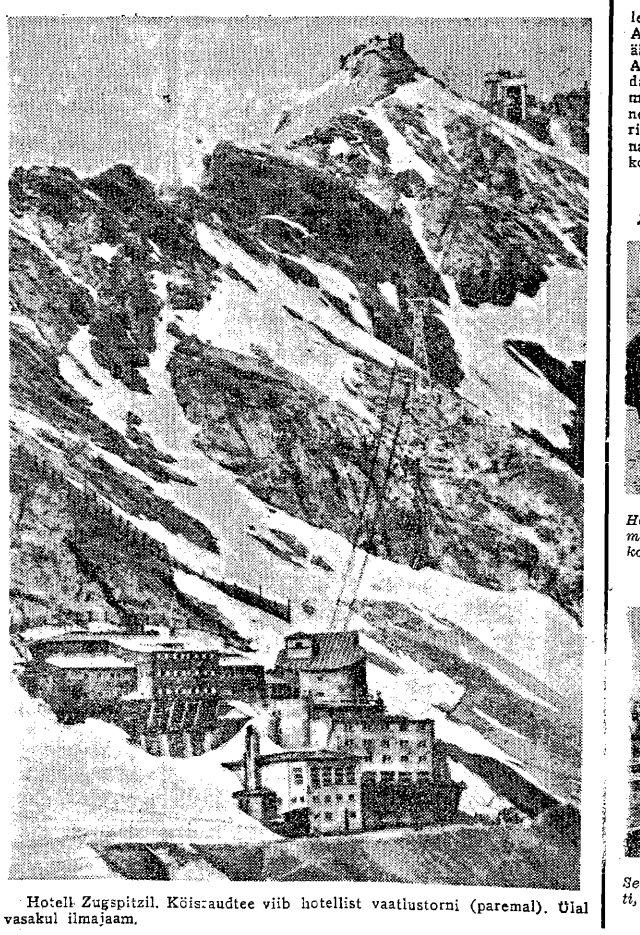

Hotell Zugspitzil. Köisraudtee viib hotellist vaatlustorni (paremal). Üleval vasakul ilmajaam.

Raadiosaateid noortele

Teisipäeval, 13. oktoobril 1942 kl. 17.50 — Lastele: „Soojust otsimas", K. Mullese kuuldemäng.

Neljapäeval, 15. oktoobril 1942 kl. 18.00 — Mudilastele: „Hiirepere majapidamine", jutte ja laule.

Laupäeval, 17. oktoobril 1942 kl. 17.55 — Noortele: „Valel on lühikesed jalad" — K. Ainveri kuuldemäng.

Sõpradeks

„NOORTE LEHEKÜLJE" KAUDU

Elmar Leemet, 16 a. ja Johannes Kosk, 15 a., Seljametsa p.-ag., Kabli kt. Ilmar Ratas, 16 a., Petseri, pk. 57. Silva Rull, 17 a., ja Ellen Ehasalu, Kaarepere, pk. 9. Erich Purje, 15. a. Kõnnu pt., Kavastu. Kalju Kont, 15. a., Põldmaa koorejaam, Kavastu. Voldemar Suur, 14. a., Varnja p.-ag. Delia Batey, 16. a., ja Maurice Batey, 17. a. Pargi 4—5, Tartu.

Lõbusaid sõjapilte

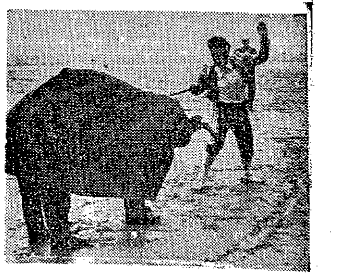

Härjavõitlus Atlandi rannikul. Kaks mereväelast on hakanud „härjaks" ja kolmandal on küllalt tegemist enda kaitsmisega

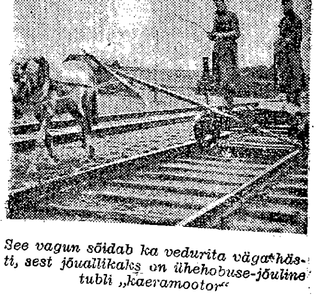

See vagun sõidab ka vedurita väga hästi, sest jõuallikaks on ühehobuse-jõuline tubli „kaeramootor"